

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevare vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjysk Månedsskrift

6 • 2010

Sønderjysk Månedsskrift

Udgivet af
Historisk
Samfund for
Sønderjylland

Pris for medlemskab
295 kr. årligt incl. moms
og forsendelse.
Enkeltnumre 35 kr.
Særnumre 45 kr.

Ekspedition
Haderslevvej 45
6200 Aabenraa
Tlf. 74 62 46 83
hssdj@hssdj.dk
www.hssdj.dk

Kontortid
Mandag-torsdag 9-14

Redaktion
Kim Furdal (ansv.)
Museum Sønderjylland
ISL-Lokalhistorie
Haderslevvej 45
6200 Aabenraa
Tlf. 74 62 58 60
kifu@museum-
sonderjylland.dk

Lennart Madsen
Museum Sønderjylland
6100 Haderslev

Elsemarie Dam-Jensen
Museum Sønderjylland
6270 Tønder

© Sønderjysk Månedsskrift og forfatterne

Layout
Tekst & Design
Haderslev

Tryk
Winds Bogtrykkeri A/S
Haderslev

I dette nummer

Slaget ved Bodum 1909 203

Der står store lokale interesser på spil ved kasernenedlæggelser. Midlerne til at kompensere for tabet af arbejdspladser kan være vidt forskellige. Således var det også i Aabenraa, da byen mistede sin kaserne i 1888. Museumsinspektør Kim Furdal, Museum Sønderjylland, ISL-Lokalhistorie, har set på, hvad en kasernelukning og to militære øvelser har med hinanden at gøre.

De lokalhistoriske årbøger 2009 207

Lokalhistorisk konsulent Kim Furdal har set på frugterne af det lokalhistoriske arbejde i Sønderjylland i 2009. Årbøgerne spænder vidt såvel emnemæssigt som tidsmæssigt, men måske er det tid til at se på børnesygdommene?

Fuglsangbanen 215

Det kunne lyde som en historie. Fuglsang ved Løgumbjerg var i 1950'erne rammen for motorløb, som kunne tiltrække 10.000 tilskuere. Vagn Lauritzen har trukket et stykke sønderjysk motorsportshistorie frem i lyset. Artiklen er oprindeligt bragt i årbogen for Løgumkloster 2010.

Grønselandskronik 221

Kun to dage før det danske årsmøde i Sydslesvig blev der sat en hel ny dagsorden, da delstatsregeringen i Kiel barslede med et omfattende sparekatalog, som bl.a. indeholdt en reduktion i tilskuddet til de danske skoler i Sydslesvig fra 100% til 85%. H.E. Sørensen har set på 'attentatet mod mindretallet' og de skarpe danske reaktioner i Sydslesvig og Danmark.

Bognyt 234

Det sker - i Museum Sønderjylland 236

Bagsiden om forsiden 240

Sydslesvig er præget af ministerpræsident Peter Harry Carstensens forslag om en reduktion af tilskuddet til de danske skoler. Kim Furdal tegner et rids af de danske skolars historie i Sydslesvig.

Forsidebilledet:

Læk danske skole, tegnet af den lokale arkitekt Julius Madsen i, hvad tyske arkitekter betegner som art deco.

Foto: Kim Furdal.

Slaget ved Bodum 1909

Af Kim Furdal

Der står store lokale interesser på spil ved kasernenedlæggelser, i dag som for 100 år siden. Midlerne til at kompensere for tabet af arbejdspladser kan være vidt forskellige. Således var det også i Aabenraa, da byen mistede sin kaserne i 1888. Kim Furdal har set på, hvad en kasernelukning og to militære øvelser har med hinanden at gøre.

I FORÅRET 2010 har der været kold krig mellem Haderslev og Sønderborg på den ene side og staten på den anden med forlydende om lukning af de to kaserne i forbindelse med forhandlinger om et nyt forsvarsforlig. Store interesser står på spil i de to kommuner, hvor der arbejdes hektisk for at bevare kasernerne.

I et historisk perspektiv er hverken protesterne mod kasernenedlæggelser endside konkurrencen mellem de sønderjyske kommuner noget nyt. Længe inden Tønder i 2002/03 mistede sin kaserne, måtte Aabenraa i 1888 sende sin garnison til Haderslev, hvilket ikke skete uden sværdslag.

Allerede ved indlemmelsen af hertugdømmerne i Preussen i 1867 fik Aabenraa 2. bataljon af det 84. infanteriregiment i fast garnison. Det skæppede ikke alene godt i byens omsætning, men styrkede også byens tyske befolkning. Indkvarteringen af de ca. 540 soldater var 'udliciteret' til byens borgere, men snart fik købmand Johan Jacobsen en god idé, da han udlejede den lange bygning på Ma-

den lige øst for bybakken til kaserne. Pladsen foran kasernen blev drænet og omdannet til eksercerplads, hvor byens borgere kunne se underofficererne skælde de menige ud og traktere dem med slag.

I Haderslev havde man fra 1867 også en garnison, men den forlod byen i 1870 ved udbruddet af den fransk-tyske krig. I stedet fik byen året efter to kavalerieskadroner på i alt 250 mand, der blev indkvarteret rundt om i byen. Men i bystyret var der enighed om, at det ville styrke såvel byens økonomi som den tyske befolkningsgruppe med en større garnison. Bystyret henvendte sig til generalkommandoen for 9. armékorps i Altona, som i 1873 meddelte, at Haderslev ville få en infanteribataljon, hvis man ellers kunne få en ordentlig indkvartering.

Med udsigten til en bataljon på 520 mand i byen besluttede byrådet i 1874 at betale for opførelsen af en ny kaserne, som efter en hel del trakasserier stod færdig på Nørremarken i august 1888. Den 18. september samme år kunne Haderslev fejre garnisonens indtog i byen, hvor byorkesteret spillede 'Ich bin ein Preusse', mens borgerne og bystyret i Aabenraa måtte tage afsked med soldaterne tidligere på dagen.

Det kunne mærkes i Aabenraa, hvis befolkning blev reduceret med knap 10%. Kommunekassen var heller ikke uberørt af flytningen. Mens byens indkomstskatter i året 1887/88 var på

51.900 mark, var de i 1889/90 reduceret til 46.400 mark, et fald på knap 11%. Et indkomstskatteniveau som ikke ændrede sig, før Aabenraa begyndte at vokse i midten af 1890'erne.

Noget måtte gøres, og i de følgende år forsøgte bystyret i Aabenraa ved gentagne lejligheder at få marineafdelinger indkvarteret i byen, ligesom man arbejdede på at få flådeenheder til at besøge byen. Baggrunden for ønsket var udviklingen af en tysk flåde, som fandt sted i de sidste årtier af 1800-tallet. I første omgang fik Aabenraa ingen andel i denne udvikling. Sønderborg fik i 1905 en marinestation, hvilket i 1907 fik byrådet til at anmode flådemyndighederne i Berlin om at oprette en flådestation i

Aabenraa med henvisning til den dybde og brede fjord.

Henvendelsen blev høfligt afvist, men til gengæld fik bystyret lovning på et flådebesøg og en manøvre. Og det var ikke kun mundsvejr. Ikke blot fik man en marinelandingsmanøvre, som foregik til vands og på land i dagene 7. - 13. september 1907. Byen fik også besøg af selveste kejser Wilhelm II's bror, flådeadmiral Prins Heinrich af Preussen. Det sidste var ikke mindst af stor symbolsk betydning for de lokale tyske myndigheder og byens tyske befolkningsgruppe. Det hørte bestemt også til blandt byens større begivenheder. Alene ved den næste manøvre 7. - 10. september 1909 deltog omkring 4.000 marine-

Den tyske flåde på Aabenraa Fjord ud for Laimun i september 1909.

Foto: Peter Clausen. Museum Sønderjylland, ISI-Lokalhistorie.

soldater foruden godt 1.000 soldater fra andre enheder. Endvidere deltog der 16 linieskibe og 9 krydsere, som lå i en lang række fra havnen og ud til Felsbæk Mølle.

Så stor en begivenhed blev naturligvis fulgt på nærmeste hold af de lokale aviser. Den 7. september kunne Hejmdal fortælle om troppernes ankomst. På det ene af skibene ankom Heinrichs hustru, Irene, som fra kaffen blev kørt i automobil til Brundlund Slot, som i den anledning var illumineret med elektriske lamper. Begge dele var noget af et særsyn i Aabenraa.

De følgende dage fandt øvelserne sted. Soldaterne lå i bivak syd for Genner lige vest for Knivsbjerg Kro. Efter en del forberedelser begyndte så slaget ved Aabenraa den 9. september. Om aftenen vendte en del af tropperne tilbage til byen, hvor de gik om bord på skibene. Senere gik de store krydsere og linieskibene 'Tyskland', 'Preussen' og 'Pommern' ud af fjorden. Efter de var forsvundet i horisonten, kunne man høre geværlid på Løjt Land, og senere begyndte kanonerne at buldre ude i Genner Bugt, så vinduerne rystede i husene langs kysterne ved Aabenraa Fjord.

Tidligt om morgenen den 10. september landsatte skibene soldater i Genner Bugt, som skulle mødes med de øvrige tropper ved Genner. Imens blev der landsat en 'fjendtlig' styrke i Aabenraa, der gik mod nord. Ved titiden om formiddagen mødtes de to hære mellem Bodum og Genner, hvor de dannede skyttekæder på hver sin side af landevejen. Kampene blev ikke alene overværet af prins Heinrich, prinsesse Irene og deres to børn, men også af interesserede tilskuere på

allernærmeste hold, her beskrevet af en journalist ved Hejmdal:

"Lidt efter lidt var det også blevet livligere på chausseen, hvor tilskuerne samlede rundt omkring fra, så vejen snart var stuvende fuld, der hvor kampen stod. Publikum opholdt sig med forfærdelighed netop på de steder, hvor de var i vejen, for eksempel lige foran maskingeværernes munding. Af og til fik herskaberne så en høflig anmodning om at vise deres interesse på en lidt mindre generende måde".

Hejmdals journalist havde i det hele taget stor fornøjelse af slaget. Han kunne således konstatere, at det gik livligere til på fløjene: "... og efter flere og flere lod sig friste af grønsværet og solskinnets og tog et solbad, forekom den evindelige knalden, især maskingeværerne, ret ubehagelig og forstyrrende. Krig kunne vist være rigtig morsom, når blot ikke al denne skyden fulgte med".

Ved middagstid måtte fjenden vige og rykkede tilbage mod Aabenraa: "Og selv om Bodum afgav et godt værn for de vigende tropper, især kronen, så de her kunne holde sig i længere tid og tilintetgøre masser af den sejrrikt fremtrængende fjende, så måttet sydhæren dog overgive sig hen ved halvtiden ...".

Manøvrerne lokkede naturligvis også mange til Aabenraa. Flådens dampere bragte de besøgende gratis fra havnen og ud til krigsskibene, mens de lokale fiskere bragte interesserede ud til skibene for 1 mark pr. person.

Den sidste aften var der arrangeret tappenstreg kl. 21 på Markedspladsen ved Kredshuset, hvor der var arrangeret en "kostbar elektrisk illumination" med masser af kulørte glødelamper,

som omgav pladsen. På Kredshuset kunne tilskuerne se prins Heinrich og prinsesse Irenes initialer i rødt og blå, og i nærheden af det gamle fængsel kunne man se et 'velkommen' snart efter et 'kom igen' lyse op. Efter tappenstregen lyste krigsskibene som den foregående aften himlen op med deres lyskastere.

Lørdag den 11. september kl. 8 om morgenen stod den tyske flåde ud af Aabenraa Fjord og kom på trods af opfordringerne ikke igen. Byrådet

havde ikke bedre held med at skaffe en flådestation til byen. Allerede under marinelandingsmanøveren i 1909 var flåden godt i gang med at opføre den kejserlige marineskole i Flensborg, som blev indviet i 1910. ■

Kilder

Stefan Bölke: *Die Marineschule Mürwik*. Frankfurt am Main 1998.

Hejmdal 1909.

Henrik Fangel: *Haderslev bys historie 1864-1920*. Haderslev og Aabenraa 1996.

De tyske marinesoldater på vej ned gennem Storegade, hvor de bl.a. bliver budt velkommen med Dannebrog.

Foto: Peter Clausen. Museum Sønderjylland, ISL-Lokalhistorie.

De lokalhistoriske årbøger 2009

Af Kim Furdal

Den lokalhistoriske konsulent har set på frugterne af det lokalhistoriske arbejde i 2009. Emnerne er talrige i de lokalhistoriske årbøger, men der kunne måske være behov for et kritisk blik på mange af årbøgerne, hvad angår deres form.

Såvidt, æ ka' haus ...

OVERSKRIFTEN PÅ JØRGEN Callesens erindringer om barndommen i slutningen af 1920'erne, som bringes i årsskriftet fra Løgumkloster, kunne meget vel stå som overskrift på en meget stor del af de lokalhistoriske artikler. Flittige læsere af Sønderjysk Månedsskrift vil vide, at sådan har det været gennem de sidste 15-20 år. Erindringer og en personalhistorisk vinkel synes ikke alene at være tilgangen til lokalhistorie, men nærmest lokalhistoriens moder. Årbøgerne rummer da også i år en stor mængde erindringsartikler. I Oksenvad har man helliget to årsskrifter til Hans Kisdals erindringer om livet i Lerte, mens årbogen fra Ensted bringer anden del af Jørgen Jørgensens levnedsløb fra Sdr. Hostrup. Årsskriftet fra Starup bruger en betydelig del af spalteplassen på Niels Bank Finderup Nielsens erindringer fra Starup Skole. "Vi holdt en rigtig kvindeaften, hvor vi snakkede om, hvilke arbejdsopgaver kvinderne havde, før de kom ud på arbejdsmarkedet. I perioden ca. 1910-1945", hedder det i indledningen til artiklen 'Kvindernes arbejde',

som bringes i årsskriftet fra Gram. Det må de gerne gøre igen. Inge, Sisse, Anne Fog og de andre, som deltog, virker, som om de har mere på hjerte. Idéen videregives her til andre.

Jeg har tidligere nævnt det, men også i år bringer årsskriftet fra Jegerup en erindringsartikel, som sprænger de geografiske rammer for foreningens virke. I år er det Ejner Brodersen, der fortæller sine erindringer om tiden som projektingeniør i Sabroe. I årbogen for Rødding-Eggen kan man bl.a. læse Signe Førbys erindringer 'Fra Tømmerby til Harreby', mens årbogen fra Felsted bringer Eva Jessweins erindringer. Hun blev født i Østpreussen i 1923, kom på flugt under krigen og blev dansk gift. Når man har læst samtlige årbøger, er det markant anderledes fortællinger. Måske er det, fordi de handler om tiden efter Anden Verdenskrig. Det gamle Løjt bringer 'Tante Augustes tragiske skæbne', hvor Hanne Løfqvist tegner et portræt af Auguste Havemann (f. Bruhn) og hendes mands liv om bord på barkskibet 'Papa', uden at det på samme måde giver stof til eftertanke.

Men hvordan vil man forholde sig til en verden, hvor livet i sjælden grad leves inden for sognet eller kommunen? Vi befinder os i en tid, hvor det levede liv i accelererende hast sprænger rammerne for den enkelte lokalhistoriske forening. Når generationerne, der er født efter Anden Verdenskrig, for alvor begynder at skrive

erindringer, vil 'lokalsamfundet' være et af mange steder, som hun/han bevæger sig ud og ind af gennem hele livet. Hvorledes vil de lokalhistoriske foreninger forholde sig til denne udvikling? Vil man plukke de elementer ud af erindringerne, som vedrører den pågældende forenings dækningsområde? Spørgsmål som disse er helt grundlæggende for de lokalhistoriske foreninger.

En god kollega fortalte, at lokalsamfundet spiller en stadig mindre rolle for den universalistiske velfærdsstat. For de offentlige myndigheder som stat og kommuner er det afgørende at levere den bedste og mest effektive service til den enkelte borger. Der er kun den offentlige myndighed og så den enkelte borger i den tankegang, som præger de offentlige myndigheder. Lokalsamfundet er væk i denne 'tankegang'. Om skolen ligger i x-købing eller y-købing er underordnet, blot kvaliteten af undervisningen er i top. Sygehuse centraliseres på stadig færre og større enheder for at give alle den bedst mulige behandling. Forudsætningen er bl.a. en effektiv infrastruktur.

I det perspektiv er den lokalhistoriske forening et af de få steder, som tager lokalsamfundet alvorligt. Men det er også en udvikling, som gør det stadigt vanskeligere for de lokalhistoriske foreninger at skrive om lokalsamfundet som en afgrænset enhed. Siden Anden Verdenskrig er store dele af de små erhvervsdrivende forsvundet mange steder på landet. Landbruget er blevet store brug med meget få beskæftigede. Forbruget sker i stadigt større indkøbscentre i stadigt større købstæder eller over nettet,

hvor varerne kan bestilles hjem fra hele verden. Og nu begynder de offentlige institutioner også at forsvinde fra de små og mellemstore lokalsamfund. Skoler, biblioteker, sygehuse, politistationer, retsvæsen, skatetvæsen og senest også administrationen af centrale velfærdsydelse som pensioner. I øjeblikket har kommunerne oprettet lokale borgerservicecentre for at kompensere for den øgede afstand til rådhuset. Men de er grundlæggende i modstrid med strukturreformen og vil forsvinde i løbet af få år med henvisning til muligheden for digital borgerservice og en stadigt strammere offentlig økonomi. Hvordan skriver man lokalhistorie, når stedet udtyndes og reduceres til boreservater, hvor Kette og Middel liv bestemmes af forhold uden for lokalsamfundet, hvor de også tilbringer en væsentlig del af deres tid?

Alt, der er, er et sted

En græsk filosof udtalte ca. 400 f.kr., at alt, hvad der er, er et sted. I den forstand har stedet stor magt. Det er stedet, som definerer, hvorvidt noget eksisterer. Der findes altså ikke noget, som ikke findes et sted. I det perspektiv beskæftiger lokalhistorie sig med alt, som findes! I den forstand rummer lokalhistorie store perspektiver, når den kan tage alle emner op. Til gengæld har det været svært for lokalhistorien at blive taget alvorligt af de historiske universitetsmiljøer.

Årbøgerne afspejler det nærmest ubegrænsede emnefelt. Arkæologerne er sjældne gæster i de lokalhistoriske årbøger, men de findes. I årbogen for Bov og Holbøl kan man læse Klaus Hirschs artikel 'Gammeltoft -

Ejner Brodersen kommer vidt omkring i verden som maskiningeniør ved Sabroe i 1990'erne. Her et blik ud over Rio de Janeiro. Ejner Brodersens artikel bringes i årbogen fra Jegerup.

en bosættelse fra den yngre jernalder og fra vikingetiden i Bov'. Arkæologerne har også været travlt beskæftigede med at udgrave strækningen for den kommende motorvej mellem Kliplev og Sønderborg. Gerd Conradsen, Kværns, har fulgt arbejdet og giver i årbogen fra Gråsten en beretning om arbejdet. Fra den nyere tid bringer årbogen fra Vojens anden del af M.H. Nielsens artikel fra Sønderjyske Aarbøger 1936 'To bryllupper - et i Skrydstrup 1685 og et i Sønderballe 1686'. Blandt de - få - artikler, som rækker mere end 150 år tilbage, finder man også Anton Marckmanns artikel i årbogen fra Hørup om fattighuset i Høruphav. Livet som fattig er også omdrejningspunktet for Anne Marie Jacobsens historie om

fattiggården i Sillerup, som man kan læse i årbogen fra Fjelstrup 2008.

Årsskrifterne bringer jævnligt mejerihistorie, således også i år. Årsskriftet fra Hoptrup bringer en artikel om udbringningen af mælk fra Marstrup Mejeri, mens man i årsskriftet fra Bevtoft og Tirslund kan læse historien om Tirslund Mejeri, som blev startet af et yngre ægtepar. Det er begge fine artikler, men begge havde fortjent at komme mere rundt om emnerne.

Pastor Johs. Schmidt-Vodder er ikke et ubeskrevet blad, men i Fra Skærbækegnens Fortid har H.E. Sørensen skrevet om lederen af det tyske mindretal og 1896-1920 præst i Vodder, som han tog navn efter i forbindelse med sin frivillige afgang som præst i 1920. Lidt længere mod syd bringer Æ Hjuulspor, som udgives af forenin-

gen i Bredebro, en artikel af H.C. Hansen, 'Stormfloder og oversvømmelser i bredeålavningen'. Redaktionen burde nok have fortalt læserne, at den udmærkede artikel tidligere har været bragt i Sønderjysk Månedsskrift 1934/35. Vejhistorie er en genre, som nok får større opmærksomhed hos lokalhistorikerne end de professionelle historikere. Årsskriftet fra Toftlund bringer Dan Oblings artikel 'En militær vej fra Første Verdenskrig' om et vejstykke, der blev anlagt i forbindelse med opførelsen af Sikringsstilling Nord i årene 1916-1918. I dag er alle spor af vejen forsvundet på nær en strækning på 500 meter.

De frivillige brandværn er ikke just jomfrueligt stof, men med udsigten til lukning af mange brandværn i de kommende år er Emil J. Skøtts artikel

'Øster Løgum Frivillige Brandværn', som man finder i årbogen fra Rødekro, mere aktuell end nogensinde. Til gengæld er det ikke hvert år, man finder længere idræthistoriske artikler. En markant undtagelse er Dennis Betz Thygesens artikel 'Mellemløst idrætsliv i Haderslev', som er et sammendrag af hans speciale ved Aarhus Universitet. Artiklen bringes i Langs Fjord og Dam, som også bringer en idrætskanon for Haderslev kommune. I årbogen for Sundeved kan man læse Jørgen Chr. Leis artikel om postgangen i Sundeved før 1864 eller, som han selv udtrykker det, 'hjemstavnsfilateli'. Artiklen bygger på arkivstudier på såvel Landsarkivet som Rigsarkivet.

Kulturhistorien har altid spillet en større rolle for de lokalhistoriske arki-

Fra bygningen af Ballum-Astrup diget.

Foto: Museum Sønderjylland, ISI-Lokalhistorie.

ver på Als og Sundeved. Her mærker man tydeligt inspirationen fra Sønderborg Slot. Årsskriftet fra Egen bringer artiklen 'Foklæs og Fokgilde', skrevet af Jørgen Wrang. Lidt længere mod syd i årbogen for Augustenborg har Kirsten Grau Nielsen skrevet om gamle gårdtyper på Als. Da halvdelen af artiklen vedrører en gård i Havnbjerg, skyldes placeringen i årsskriftet for Augustenborg nok, at Havnbjerg ikke har noget lokalhistorisk årsskrift. Man finder dog også kulturhistoriske artikler i andre dele

af Sønderjylland som i Halk-Hejsager, hvor Harald Schytt har skrevet en artikel om Bulhuse.

Læsevenlighed

Mange af årsskrifterne er nu kommet op i tyverne og enkelte i trediverne. De fleste har fundet deres form, både i valg af stof og i layout. På trods af deres unge alder synes en vis konservatisme at præge formen hos mange af årsskrifterne. En hel del har bevaret deres form fra de første år, evt. med mindre ændringer. Langt hen ad

Langs Fjord og Dam bringer en længere artikel om idrætslivet i Haderslev i mellemkrigsårene. På billedet ses De samvirkende Idrætsforeningers optog gennem Haderslev på idrætsdagen den 11. august 1929. Forrest i processionen ses roere fra den danske roklub med en to åres inrigger.

Foto: Historisk Arkiv for Haderslev Kommune.

vejen er det god fornuft med en vis form for genkendelighed. Man løber imidlertid også risikoen for, at man tager børnesygdommene med op i voksenlivet. Flere af årsskrifterne har gennem de seneste år kunnet fejre deres jubilæer bl.a. med registre til artiklerne og jubilæumsartikler om foreningernes virke. Men måske var det også en god anledning til et selvkritisk blik på årsskriftet.

Jeg har tidligere nævnt, at redaktionerne ikke altid lefler for læserne, når det gælder indpakningen af indholdet. Flere årsskrifter har en så lille margen, at bogstaverne næsten er ved at falde ud over kanten af heftet. Enkelte sparer på de større skrifttyper, så man til tider er i tvivl om, hvor en artikel stopper, og den næste starter. Et par årsskrifter bruger forskellige skrifttyper og linjeafstand forskellige steder i årsskriftet. En enkelt bryder en artikel op med andre artikler, så man skal fortsætte læsningen længe fremme i bladet.

Der er blevet flere årsskrifter, som benytter sig af indholdsfortegnelse, men man kan endnu møde årsskrifter uden indholdsfortegnelse. Til gengæld sker det ikke sjældent, at jeg møder indholdsfortegnelser, som ikke stemmer overens med indholdet. Enten passer titlerne i indholdsfortegnelsen ikke med titlerne i bladet, eller også mangler der artikler i indholdsfortegnelsen. I et enkelt årsskrift fandt jeg i år to artikler, som ikke indgik i indholdsfortegnelsen. Så savner jeg mange steder, at man angiver navnet på forfatteren. Hvorfor må vi ikke få navnet på forfatteren? Det burde være en selvfølge i indholdsfortegnelsen og under overskriften til artiklen. For os, der ikke bor i

lokalområdet og ikke ved, hvor man kan købe årsskriftet, ville det være et virkeligt løft, hvis man angav i kolofonen, hvor årsskriftet kan købes.

På mange områder sker der flere steder løft i kvaliteten med brug af farvebilleder, bedre papirkvalitet og kraftigere omslag. Men jeg synes, at de mange læsere fortjener, at man generelt arbejder langt mere med årsskrifternes læsevenlighed. Og i modsætning til farvebilleder koster det ikke noget at gennemtænke skrifttyper, margener, overskrifter og indholdsfortegnelser, så man husker artiklerne og ikke arbejdet med at læse dem.

Motorløb

Blandt de mange artikler har redaktionen fundet to artikler, som vi gerne vil videregive til læserne. Den ene er Vagn Lauritzens artikel 'Fuglsangbanen' om motorsporten ved Løgumbjerg i 1950'erne, bestemt ikke nogen lille begivenhed med 10.000 fremmødte til enkelte af motorløbene. Artiklen er bragt i årsskriftet fra Løgumkloster 2010. Den anden er Gunnar Krag's artikel 'Hejlsminde Kalksandstensfabrik', en fabrik som i mellemkrigsårene udnyttede de lokale råstoffer til at producere kalksandsten. Artiklen bringes i et senere nummer. Begge artikler bringer væsentligt nyt om ukendte hjørner af den sønderjyske lokalhistorie. God læselyst. ■

De lokalhistoriske årbøger er vidt forskellige, hvad angår layout, format og udstyr som illustrationer, farvebilleder og papirkvalitet.

Årsskrifterne

Augustenborg: Årsskrift - 2010. Udg. af Lokalhistorisk Arkiv for Augustenborg Kommune. 40 sider.

Bevtoft: Årsskrift 2010. Udg. af Lokalhistorisk Arkiv for Bevtoft og Omegn. 30 sider.

Bov og Holbøl: Historisk årbog for Bov og Holbøl sogne. Udg. af Historisk Forening for Vis Herred. 32. årg.

2009. 100 sider.

Bredebro: Æ Hjuulspor. Udg. af Lokalhistorisk Arkiv [for Bredebro] 7. årgang 2009. 69 sider.

Egen: Egen sogns Lokalhistoriske Forening. Årsskrift 2009. 44 sider.

Ensted: Årsskrift 2009. Udg. af Ensted sogns Lokalhistoriske Forening. 63 sider.

Felsted: Historisk årbog for Felsted

sogn. Udg. af Historisk Forening for Felsted sogn. Nr. 27, 2009. 98 sider.

Fjelstrup: Lokalhistorien i Fjelstrup 2008. Udg. af Fjelstrup lokalhistoriske Forening. 24 sider.

Lokalhistorien i Fjelstrup 2009. Udg. af Fjelstrup lokalhistoriske Forening. 32 sider.

Gram: Årsskrift 2009. Udg. af Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn. 43 sider.

Gråsten: Årsskrift 2009. Udg. af Historisk Forening for Graasten by og egn. Nr. 35, 2009. 56 sider.

Haderslev: Langs Fjord og Dam. Lokalhistorie omkring Haderslev. Forlaget Gammelting 2008. 104 sider.

Langs Fjord og Dam. Lokalhistorie omkring Haderslev. Forlaget Gammelting 2009. 121 sider.

Halk-Hejsager: Gammelt Nyt. Udg. af Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening. 11. årg. 2009.

Hejls-Hejlsminde: Årsskrift 2009. Udg. af Lokalhistorisk Forening og Arkiv for Hejls-Hejlsminde. 61 sider.

Hoptrup: Hoptrup Sogns Lokalhistoriske Forening. 26. årg. 2009. 47 sider.

Hørup: Årsskrift. Udg. af Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn. Nr. 28A - 2010. 40 sider.

Løgumkloster: Historisk forening for Løgumkloster Kommune. Årsskrift 2009. 46 sider.

Historisk Forening for Løgumkloster Kommune. Årsskrift 2010. 54 sider.

Jegerup: Lokalhistorisk Forening for Jegerup Sogn 2009. 63 sider.

Løjt: Det gamle Løjt. Udg. af Løjt Lokalhistoriske Forening. Bind 28, 2009. 104 sider.

Oksenvad: Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn. 2009. 32 sider. Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn. 2010. 27 sider.

Rødding: Historisk Årbog for Rødding-Eggen. Udg. af de lokalhistoriske arkiver, foreninger og udvalg i den 'gamle' Rødding Kommune. 2009. 117 sider.

Rødekro: Lokalhistorisk Forening. Rødekro 2009. 180 sider.

Skærbæk: Fra Skærbækegnens Fortid. Udg. af Historisk Samfund for Skærbæk og Omegn og Museum Sønderjylland. Nr. 24, 2010. 24 sider.

Starup: Starup Sogns Lokalhistoriske Arkivforening 2009. 19 sider.

Sundeved: Skrift for Lokalhistorisk Forening for Sundeved 2009. 96 sider.

Toftlund: Årsskrift 2010. Udg. af Toftlund lokalhistoriske Forening. Årg. 4, 2010. 52 sider.

Vojens: Årbog 2009 for Lokalhistorisk forening for Vojens-området. 23. årg. 67 sider.

Vonsbæk: Årsskrift. Udg. af Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn. 6. årg. 2009. 19 sider.

Aabenraa: Historier fra bybakken. Udg. af Aabenraa Byhistoriske Forening i samarbejde med Museum Sønderjylland - ISL Lokalhistorie. 2009. 77 sider.

Fuglsangbanen

Af Vagn Lauritzen

Motorløb i det fredsommelige Fuglsang ved Løgumbjerg. Det kunne lyde som en historie. Men i 1950'erne var stedet rammen for motorløb, som kunne tiltrække 10.000 tilskuere. Vagn Lauritzen har trukket et stykke sønderjysk motorsportshistorie frem i lyset. Artiklen er oprindeligt bragt i årbogen for Løgumkloster 2010.

Starten

FUGLSANG ER EN meget anvendt stedbetegnelse i Danmark, i mit topografiske atlas 1:100.000 er der anført 19 lokaliteter med dette navn.

Det er jo også en meget romantisk betegnelse - det giver indtryk af fredfyldthed og ro.

Også i den gamle Løgumkloster Kommune har vi et Fuglsang, det ligger på Løgumbjerg i udkanten af

Der er fart på i sidevognsklassen.

Tornskov, og der er langt til naboer, man vil sikkert ofte kunne nyde fuglesangen der.

For godt og vel 50 år siden var det ikke altid sådan. Da var det af og til mest motorbrøl og publikumsjubel, der kunne høres, når der var motorløb på Fuglsangbanen. Disse løb kunne samle flere tusinde tilskuere, og bortset fra Kloster Mærken er der ikke meget, der kan samle så mange mennesker her på egnen.

I dag er der ikke så meget lokal motorsport; vi ser formel 1 i fjernsynet, og speedway kan også samle publikum, men dengang for 50 år siden blev der kørt meget på mindre lokale baner, og der var en del lokale motorsportsklubber.

Sådan en fik man også dannet i Løgumkloster. Der blev afholdt stiftende generalforsamling i foreningen

Foto: Løgumkloster Lokalhistoriske Arkiv.

'Løgumkloster Motor-Sport' i begyndelsen af 1953, og der blev valgt en bestyrelse bestående af mekaniker Jens Nielsen (formand), murermester Hans Okholm (næstformand), skrædder H.L. Hagensborg (kasserer), murermester W. Tazarek, mekaniker Peter Marquardsen og fiskehandler Lars P. Hansen. Medlemskontingentet blev fastsat til 15 kr. pr år.

Allerede i det første år afholdt man et orienteringsløb og i forbindelse med dette også et lille motocrossløb.

Motocross er terrænløb for motorcykler, modsat speedway, der køres på bane. Det var dengang en ny disciplin, der stillede store krav til kørere og materiel, og som havde stor publikumsinteresse. Derfor gik klubben da også i gang med at planlægge anlægget af en motocrossbane. Man fandt et velegnet

areal i det kuperede terræn i Tornskov og lejede det for 10 år.

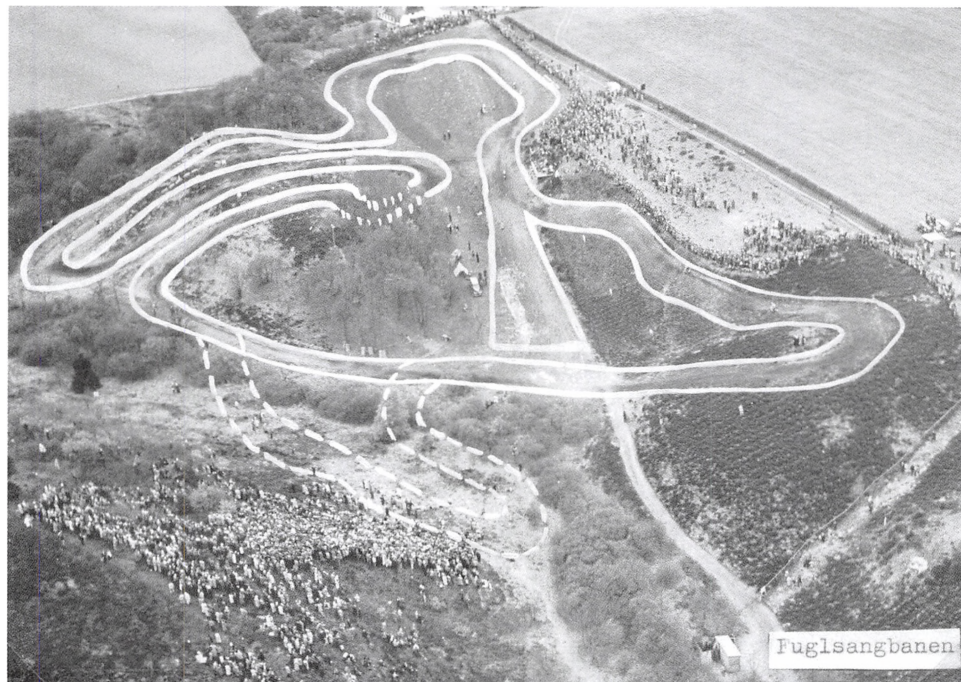
For at blive godkendt skulle der rejses en garantikapital på 4000 kr. For at klare dette og andre praktiske ting blev der nedsat et udvalg, der bestod af foreningens formand og kasserer samt af dr. Gottlieb (der blev formand for udvalget), direktør C. Mose og hotelejer Hans Heisel.

Indretningen af banen blev foretaget i foråret 1954 - arbejdet blev hovedsageligt udført af foreningens ca. 50 medlemmer, og indvielsesløbet blev kørt søndag den 16. maj.

Indvielsen

Ved indvielsen bød Hagensborg velkommen på klubbens vegne, sognerådsformand P.A. Lund på sognekommunens vegne, mens postmester Kri-

Fuglsangbanen med et udkast til en ny baneføring.

stoffersen bragte en hilsen fra byen Løgumkloster og ønskede Løgumkloster Motor-Sport til lykke med Vest-slesvigs smukkeste (og eneste) motorbane.

Mere end 10.000 tilskuere overværede løbene, der havde deltagelse af nogle af de kendteste danske køre-re. Der kørtes i 4 klasser: A-500 cm³, C-175 cm³ senior, D-175 cm³ junior og sidevognsklassen; vindere blev i A-klassen Svend Aage Hansen, Hillerød, i C-klassen/senior Jørgen Rasmussen, Odense, i D-klassen/junior Aksel Thorslund, Karup, her blev den lokale Bent Hansen nr. 3, og i sidevogns-klassen Niels Erik Hansen, Køge.

Til trods for, at banen var rimelig hård, var man forskånet for alvorlige uheld, kun stødte to køre sammen efter et af løbene undervejs op til ryttergården, men heldigvis uden persons-kade. Efter løbet var der sammenkomst på Hotel Løgumkloster, hvor der blev udtalt ros til foreningen og banen af køre og organisations-repræsentanter. "Og endelig talte Postmester Kristoffersen som repræ-sentant for den største del af byens befolkning, den motorløse - der har været fart over feltet i dag, og han ønskede byen til lykke med, at den har initiativrige borgere. Han sluttede med at motivere et leve for Fuglsangbanen, og det blev besvaret med et trefoldigt kvittevit", som det blev berettet i pressen.

En anden avisartikel gjorde mere ud af at kommentere publikums tra-fikkultur undervejs til og fra arrange-mentet; skribenten havde ikke megen ros til hverken bilister, motor-cyklister eller cyklister, og han så sort på fremtiden med endnu flere køre-tøjer på vejene.

Søndag den 19. september var der igen løb på Fuglsangbanen med mere end 50 køre, og igen var der over 10.000 tilskuere. Denne gang var der også udenlandsk deltagelse. Fra Sverige kom en enkelt rytter, Bo Bengtson. Man håbede på, at tyskeren Acker-mann kunne deltage, men han nåede ikke at få sin internationale startlicens i orden. Hvis han havde stillet op, havde der sikkert også været tyske tilskuere til stede, visumkravet var nemlig netop blevet ophævet.

Løbet blev afviklet i smukt vejr, men i dagene før havde der været en del regn, så banen var temmelig fugtig, og man var nødt til at flytte startstedet til et mere tørt område. Selvom der var mange styrt, kom ingen alvorligt til skade. Imidlertid var den fynske kører Aksel Jensen uheldig ved fortræningen, så han ved et styrt brækkede benet og med Zonen blev kørt til Tønder Sygehus.

Udtagelse til danmarksmesterskaberne

I vintersæsonen blev der gennemført orienteringsløb for klubbens medlemmer, og der blev arrangeret en filmaften, hvor der blev vist motorsportsfilm, sponseret af oliefirmaet Castrol. Fuglsangbanen havde i den første sæson vist sig at være så stor en succes, at foreningen lagde billet ind på at arrangere et af udtagelsesløbene til danmarksmesterskaberne.

Løbet skulle foregå den 8. maj, men for at opfylde kravene til dette løb skulle banen udvides betragteligt; længden skulle øges fra de oprindelige 800 m til 1.500 m, og sværhedsgraderne skulle øges betragteligt.

Igen lykkedes det baneudvalget med dr. Gottlieb i spidsen at få arbej-

det udført, og han kunne i april 1955 fremvise banen for offentligheden.

Under afviklingen af løbet den 8. maj viste det sig, at arbejdet næsten var gjort for godt: Banen var blevet for skrap; de fleste kørere sad fast i vandhullet og mudderpølen.

Men løbet blev afviklet, og der var mellem 8.000 og 9.000 tilskuere. Vinderen, Arne Svendsen fra Silkeborg, kørte det 25 omgange lange finaleheat på 1 time og 25 minutter, altså en gennemsnitshastighed på ca. 26 km/time, hvilket viser, at det ikke bare var en 'lige-ud-ad-landevejen' bane.

Vejret artede sig desværre ikke for godt, midt på eftermiddagen begyndte det at regne og blæse kraftigt. Dette bevirkede, at publikum begyndte at forlade arrangementet før afslutningen. Medvirkende til publikums utålmodighed var nok også, at der blev kørt så mange omgange pr. heat; arrangementet startede kl. 14.00 og var først slut kl. 19.15.

Inden det næste løb, der var planlagt til den 31. juli, skulle der igen bygges om på banen: Vandhullet blev sløjfet, og banen blev generelt gjort hurtigere, så det nu kun var de store maskiner, som kunne deltage.

Igen var interessen for at deltage stor, og arrangørerne måtte endog afvise en af de stærkeste danske kørere, Boris Rasbo fra København, som havde indsendt sin tilmelding for sent. Mange andre danske topnavne var imidlertid med, bl.a. danmarksmesteren Eivind Hansen fra Ejstrup på Fyn, Arne Svendsen fra Silkeborg og Jakob Lynegård fra Køge.

For at få mere spænding i løbet blev antallet af omgange pr. heat reduceret til seks, så det virkelig gjaldt om at køre hurtigt lige fra start.

Løbets klasse A blev vundet af svenskeren Bo Bengtson, der kørte de tre heat på lidt over 30 minutter. Denne tid svarer til en gennemsnits fart på ca. 54 km/time, altså en fordobling i forhold til det seneste løb, så banen var blevet hurtigere!

Løbet blev også betegnet som langt det bedste af de afholdte arrangementer, men publikum svigtede - der var kun ca. 2.500 tilskuere.

I efteråret 1955 forsøgte Løgumkloster Motor-Sport sig også med trial kørsel, der er en slags forhindringsløb for motorcyklister på en terrænbane. Dette foregik søndag den 2. oktober på en bane ved Lundsgårde. Der var anmeldt 40 deltagere, herunder ovennævnte Eivind Hansen. Løbet blev kørt over tre etaper, hver på ca. 6-7,5 km; en etape var en stiletape, og i de øvrige to var det hastigheden, der talte. Der foreligger ikke noget om resultaterne.

Til den næste sæson var banen igen gjort lettere og hurtigere, en svær sløjfe var blevet taget ud, for "Publikum har ingen Fornøjelse af at se Løbsdeltagerne kravle med deres Motorcykler gennem Sandet", som det blev anført i en af tidens aviser.

Søndag den 13. maj 1956 gik starten så til sæsonens første løb, og denne gang fandt mellem 5.000 og 6.000 interesserede vej til bakkeskråningerne for at se nogle af Danmarks stærkeste kørere dyste mod hinanden og mod et par stærke svenskere.

Igen var antallet af omgange pr. heat skåret ned, så man nu kun kørte tre heat á fem omgange, og de to hurtigste heats talte med. Vinder blev Mogens Rasmussen, Næstved, på en Matchless maskine. Fra dette løb har vi oplysninger om maskinfabrikater, der nævnes foruden Matchless (4),

Foto: Løgumkloster Lokalthistoriske Arkiv.

Deltagerne linet op inden et stævne på Fuglsangbanen.

Triumph (5) BSA (2), AJS (1) og Ariel (5).

Sidevognsklassen var øjensynlig meget populær blandt publikum, i hvert fald berettes det, at "i sidevognsklassen gav H.Chr. Callesen, Aabenraa, gang på gang anledning til store bifaldstilkendegivelser for hans og hans sidevognsmands eminente kørsel".

Løbsdagen blev sluttet med det specielle 'Fuglsangløb' over fem omgange, hvor de seks bedste fra de ordinære løb deltog.

Den 16. maj blev der bragt et næsten to minutter langt indslag i fjernsynets 'Aktuelt Kvarter' fra løbene på Fuglsangbanen; det er sandsynligvis den navnkundige fotograf Gabs fra Tønder, der har stået for optagelserne. Der findes en DVD-kopi af indslaget på arkivet i Løgumkloster.

Noget tyder på, at man herefter skar antallet af løb ned, så der kun blev arrangeret et forårsløb, i hvert fald har vi ikke kildemateriale om flere løb i 1956. I 1957 var der igen et løb den

19. maj, men uden omtale i aviserne.

Man har måske brugt banen til lokale arrangementer. Det nævnes også i en avisartikel, at militæret brugte banen til træning for jeeps og for motorordonnanser.

Den 18. maj 1958 blev det sidste løb kørt, som vi har kildemateriale om. Igen var det lykkedes at samle mange stjerneførere både fra Danmark og Sverige, herunder danmarksmesteren i sidevognsklassen Villy Baasch fra Odense.

Der blev igen kørt tre klasser, nemlig 500 cm³ solo med 12 deltagere, 650-750 cm³ sidevogn med seks hold og 500 cm³ junior med 12 deltagere. Der blev igen kørt tre heat á seks omgange i hver klasse, og de to bedste tider talte med til placeringen.

I solo-seniorklassen tog de to svenskere Gøsta Nielsson og Kaj Bornebusch henholdsvis 1. og 2. pladsen, mens Svend Aage Hansen fra Hillerød kom på 3. pladsen. I sidevognsklassen vandt H. Chr. Callesen og Ludvig

Schmidt fra Aabenraa foran Kaj Kristensen og E. Thomsen fra Fjellerad. Danmarksmesteren Wily Baasch fra Odense, der havde Egon Jacobsen som sidevognsmand, måtte se sig forvist til 4. pladsen, da han måtte udgå i det ene heat, fordi hans maskine brød sammen.

Igen blev dagen afsluttet med to præmieløb. I Fuglssangløbet tog Svend Aage Hansen revanche, idet han vandt foran de to svenskere. I Trelleborgløbet for sidevognsmaskiner vandt Erik Andersen fra Langeskov foran H. Chr. Callesen fra Aabenraa.

I november blev året afsluttet med et natorienteringsløb for klubbens medlemmer på egnen mellem Løgumkloster og Toftlund.

Stævnet der blev husket

Ved generalforsamlingen i foråret 1959 blev det besluttet at stoppe med motorløbene på Fuglsangbanen indtil videre, da de havde givet underskud det foregående år. Jens Nielsen ønskede ikke at fortsætte som formand, og han blev afløst af Jens Bertelsen.

Klubben fortsatte sandsynligvis med sine orienteringsløb og sikkert også med lokale motocross løb, men der kom også andre aktører på banen. I hvert fald gik man ned på lavt blus i 1965, og i den anledning beklagede formanden Jens Bertelsen sig over stærk konkurrence fra KDAK, som havde 'stjålet' mange af de medlemmer, der tidligere tumlede sig på Fuglsangbanen.

Han sluttede avisartiklen af med ordene "Den udmærkede bane i Tornskov har ingen skade af, at den får lov at hvile. En dag vil der igen blive kaldt til motocross i Tornskov. Spørgsmålet er blot, hvornår det vil ske".

Dette spørgsmål står stadig hen i det uvisse, og det med, at banen ikke tager skade af at hvile, er nok en sandhed med modifikationer - banen kan sandsynligvis kun vanskeligt genfindes i dag.

Ved løbet i maj 1955 blev der talt 600 biler og 1.000 knallerter og motorcykler på parkeringspladsen, så der har været trængsel på de små veje.

Villy Asmussen, der var i købmandslære hos Vilhelm Petersen, fortæller, at han havde startet Løgumklosters første pølsevogn, der stod på pladsen foran Løgumkloster Bank (nu Danske Bank). Til et par af løbene havde han fire damer i gang med at sælge pølser til publikum; det var så stor en succes, at de alt for hurtigt fik udsolgt, så han måtte tilbage til Løgumkloster og hente nye forsyninger hos de forskellige slagtere og købmænd, så publikums sult kunne blive stillet. Han fik ellers normalt pølserne leveret fra slagteriet i Bylderup.

Andre handlende har sikkert også udnyttet muligheden for lidt ekstra omsætning. Det fortælles, at bageren stod ved tilkørselsvejen fra Tornskov og solgte rundstykker, og mon ikke de lokale landmænd har tjent en skilling ved at stille deres marker til rådighed som parkeringsplads.

De lokale samarititter var også på stedet for at yde assistance i tilfælde af uheld på banen.

Alt i alt var det arrangementer, der satte sit præg på egnen, og de fleste, der var med, husker det endnu tydeligt. ■

Kilder

Avisartikler fra Vestkysten og Jydske Tidende.

Løgumkloster Lokalhistoriske Arkiv.

Set og sket i Grænselandet

Grænselandskronik

Af H.E. Sørensen

Kun to dage før det danske årsmøde i Sydslesvig blev der sat en helt ny dagsorden, da delstatsregeringen i Kiel barslede med et omfattende sparekatalog, som bl.a. indeholdt en reduktion i tilskuddet til de danske skoler i Sydslesvig fra 100% til 85%. H.E. Sørensen har især set på 'attentatet mod mindretallet' og de skarpe danske reaktioner.

En bombe fra Kiel

TO DAGE FØR det danske årsmøde i Sydslesvig i den sidste weekend i maj sprang der en bombe, som ikke alene kom til at præge årsmøderne, men dominerede debatten i mindre-

tallet og store dele af Sydslesvig og Sønderjylland resten af perioden. Det var den konservativt-liberale delstatsregering (CDU-FDP) i Kiel, som i forbindelse med omfattende besparelser ville skære 15 pct. (4,7 mio. euro - eller omkring 35 mio. kr.) i tilskuddet til det danske skolevæsen fra 2012,

Forslaget fra den konservativt-liberale delstatsregering i Kiel om besparelser på det danske skolevæsen førte til skarpe reaktioner fra såvel det danske mindretal som danske politikere. Den enstemmige afvisning af besparelserne blev den 27. juni fulgt op af demonstrationer i de sydslesvigske købstæder med 14.000 deltagere ifølge Flensborg Avis.

mens budgettet for det tyske skolevæsen forblev uændret. En hurtig omgang hovedregning i Dansk Skoleforenings sekretariat fandt frem til, at det svarer til ca. 85 lærerstillinger. Med andre ord: 22 af de 47 danske skoler i Sydslesvig var truet af lukning. Da amternes og kommunernes kørselstilskud til de danske elever er betinget af delstatens tilskud, ville det kunne betyde et yderligere tab på måske en halv million euro, så mindretallet kunne risikere at miste op mod 40 mio. kr. (Fl.A., 27/5).

Det viste sig dog ret hurtigt, at flere kommuner og amter stod solidarisk med mindretallet og ikke var indstillet på at ændre i tilskuddet til skolekørslen. Den første, der reagerede, var Siversted kommune syd for Flensborg, hvor borgmester Finn Petersen, der oven i købet er ministerpræsident

Peter Harry Carstensens partifælle, selv henvendte sig til Tarp danske børnehaver for at meddele, at kommunen fremover ville betale samme tilskud til kørslen med danske børnehaverbørn som med tyske (Fl.A., 12/6).

Et af regeringens argumenter var, at mindretallets skoler i virkeligheden var sluppet billigt, når de 'kun' skulle spare 15 pct., idet man planlagde at skære endnu mere (20 pct.) i tilskuddet til tyske privatskoler (Fl.A., 27/5). Og privatskoler er vel privatskoler. Det uholdbare i dette argument er, at mens elever i tyske privatskoler har det alternativ at kunne modtage undervisning på tysk og i tysk kultur i de offentlige skoler, har eleverne i danske skoler ikke andre muligheder for at blive undervist på dansk. De danske skoler er - eller rettere var -

Overalt på de danske skoler i Sydslesvig har man kunnet se plakater med sloganet 'Vi er også 100% værd'. Her hænger plakaten på Hjort Lorenzen Skolen i Slesvig, så ingen kan være i tvivl om budskabet.

Foto: Kim Furdal.

derfor anerkendt som 'mindretallets folkeskoler', altså på lige fod med de tyske kommuneskoler.

'Attentat mod mindretallet'

Mindretallets ledelse protesterede naturligtvis straks med næb og kløer. Formanden for SSW's landdagsfraktion, Anke Spoorendonk, kaldte det et 'attentat' mod mindretallet: "Danske familier får kun hele børn - og de betaler skat til Slesvig-Holsten. Derfor er det fuldstændig uacceptabelt, at vore børn kun skal være 85 procent værd". Hermed var mindretallets slagord født: "Jeg er 100 pct. værd!" - Spoorendonk tilføjede: "Jeg opfatter det som en personlig fornærmelse, at det kan falde nogle af mine tyske kolleger med årelang erfaring i landdagen ind at kaste os mindretalspolitisk flere årtier tilbage" (No., 27/5).

Flensborg Avis' chefredaktør Bjarne Lønborg vendte sig i sin leder skarpt imod "Kiels frontalangreb på det danske mindretal", noget, som "for blot få dage siden blev betragtet som utænkeligt" (Fl.A., 27/5). Han kaldte udspillet "moralsk forkasteligt og juridisk tvivlsomt", idet princippet om de danske skoler som "mindretallets offentlige skoler" var "cementeret i den slesvigholstenske skolelov", så "de danske skolers ligestilling er uafhængig af de til enhver tid gældende rammebetingelser og de skiftende politiske magtforhold i landdagen". Man måtte derfor konkludere, at "aftaler med den slesvig-holstenske regering ikke er det papir værd, de er skrevet på". Mindretalspolitikken blev på den måde "en ren farce". Det er en "både uddannelsespolitisk og mindretalspolitisk kynisme, at man var parat til at ofre danske mindre-

talsskoler i stribevis for at skaffe penge til særlige luksusformål i holstenske skoler" (Fl.A., 28/5) - hvad han så end mente med det.

Stemningen mellem regeringen og mindretallet blev ikke bedre af, at ministerpræsidenten noget arrogant - og lidt ubetænksomt, kan man vist mene uden at overdrive - afviste den danske protest med ordene: "Hvis I ønsker 100 pct., kan I jo bare sende jeres børn i de tyske skoler!" (Fl.A., 19/6). Kommentarer overflødige.

Årsmødet blev en klar opbakning om ledelsens linje, og et par dage senere skrev den tidligere landdagsmand Karl Otto Meyer, at det havde været "gode årsmøder" med "klare protester mod delstatsregeringens spareforslag", hvorefter han luftede den strøtanke at "trække min tilladelse til Finanzamt (skattevæsenet) tilbage, hvorefter det kan trække min skat fra min bankkonto. Jeg kan derefter selv overføre 85 procent af beløbet til Finanzamt, og de resterende 15 procent overfører jeg så til Skoleforeningen" (Fl.A., 3/6). "Vi (mindretallet) må nu opgive visse illusioner", fortsatte han, "i særdeleshed illusionen om, at vi er en model for den øvrige verden. Vi kan ganske enkelt ikke være en model, da vi ... endnu ikke har opnået ligeberettigelse" (Fl.A., 17/6).

Han blev støttet af FUEVs (Den europæiske Mindretalsunions) præsident, tidligere formand for det tyske mindretal i Sønderjylland Hans Heinrich Hansen, som sagde, at spareplanerne "er et slag i ansigtet på det danske mindretal og hele det grænseoverskridende samarbejde". Det "lægger op til en afvikling af hele den grænse-region, der ellers ved andre lejligheder

fremhæves som et mindretalspolitisk forbillede" (Fl.A., 29/5).

Adskillige læserbreve bakkede op om denne holdning, og Maike Schulz, der er mor til to børn i Ladelund danske skole, erindrede om forbundskansler Angela Merkels udtalelse på en mindretalskongres i Berlin i september 2008: "Kvaliteten i et frit samfund måles på, hvordan man omgås mindretal, og hvordan mindretallene føler sig hjemme i samfundet. Jeg vil udtrykkelig ... lægge vægt på begrebet at føle sig hjemme. ... Derfor siger jeg med eftertryk: Det gælder, at de befinder sig godt, og ikke, at vi og andre lande tror, at vi gør alt, som er nødvendigt". Maike Schulz fortsatte: "Jeg føler mig aldeles utryk, når jeg må frygte for mindretallets børn, deriblandt mine egne to guldklumper. Tager regeringen skolerne fra os, tager den livet af os. Uden skolerne som det samlende punkt bliver det meget svært at opretholde foreningslivet" (Fl.A., 29/5).

De fleste af de mange læserbreve kunne sammenfattes i ordene fra den tidligere leder af Radio Syd, Frode Kristoffersen: "Der er isslag på vejbanen hen over grænsen" (JV, 20/6).

Formanden for Grænseforeningen, Finn Slumstrup, kaldte besparelserne "en skamlet på det dansk-tyske samarbejde" (Grænsen, 3), og direktøren for Nordfriisk Instituut, Thomas Steensen, advarede mod at "jorde mindretalskulturen": "Institutionerne på kultur- og mindretalsområdet i Slesvig-Holsten er ikke ansvarlige for den økonomiske katastrofe. ... Hvad der slås i stykker på kulturområdet kan næppe genopbygges senere" (Fl.A., 26/6). Og mindretalseksperten Jørgen Kühl (rektor på A.P. Møller

Skolen) mente, at Carstensen handlede i strid med internationale konventioner, som Tyskland har tilsluttet sig, hvorfor forbundsregeringen burde kalde delstaten til orden (Fl.A., 19/6).

Politikernes reaktioner

Også politikere på den danske side af grænsen deltog i protesterne, bl.a. i deres årsmødetaler. Søren Krarup fra Dansk Folkeparti kaldte nedskæringsplanerne for et "uforståeligt og alarmerende overgreb, og jeg kan ikke protestere kraftigt nok. Både på egne vegne og på vegne af Sydslesvigudvalget". Han mindede om, at Danmark betaler langt det største bidrag både til de danske skoler syd for grænsen og de tyske nord for. "På den baggrund er Kiels spareplaner op-rørende", sluttede han på A.P. Møller Skolen (Fl.A., 30/5). Også socialdemokraten Benny Engelbrecht, formanden for Sydslesvigudvalget Kim Andersen (Venstre) og SF'eren Holger K. Nielsen tilsluttede sig protesterne.

Udenrigsminister Lene Espersen kontaktede sin tyske kollega Guido Westerwelle og bad ham se på sagen med henvisning til bl.a. København-Bonn-erklæringerne fra 1955 om mindretallenes rettigheder (JV, 31/5). Regionsrådsformand Carl Holst foreslog i en personlig drøftelse med ministerpræsident Peter Harry Carstensen, at man i stedet for at barbere 4,7 mio. euro fra det danske skolevæsen fordelte besparelsen, som han havde forståelse for, på delstatens samlede skolevæsen. Så ville det ramme over én kam med ca. 0,5 procent for alle. Og sidst i juni enedes Carstensen og statsminister Lars Løkke Rasmussen om at nedsætte et udvalg, der skulle

Foto: Flensborg Avis.

Protesterne mod besparelserne havde deltagelse af såvel store som små.

“se på sagen”, uden at Carstensen dog syntes tilbøjelig til at ville ændre sit forslag (Fl.A., 30/6).

Formanden for SSW, landdagsmedlem Flemming Meyer, hilste den massive opbakning fra dansk side med stor tilfredshed: “Det er dejligt at se, at vores danske familie nord for grænsen også 55 år efter Bonn-København-erklæringerne læner sig så langt ud af det udenrigspolitiske vindue for at forsvare vore rettigheder”, sagde han, ligesom han glædede sig over, at modgangen fik mindretallet til at rykke sammen: “Jeg er næsten målløs over den solidaritet og det engagement, vi ser i mindretallet for tiden. Vi har til tider haft fnidderfnadder i toppen, men når det gælder, er mindretallet stærkt og enigt fra græsrødderne helt op til spidserne. Det er et vidunderligt syn midt i denne po-

litiske ørken” (Fl.A., 19/6).

Carstensens partifælle, fhv. landdagsmedlem og borgmester i Meyn ved Flensborg Thomas Lorenzen, erklærede sig villig til at indgå “ethvert væddemål” om, at spareforslagene over for det danske mindretal ikke ville blive gennemført. De var “ikke gennemtænkte og skader den gode fællesudvikling i grænselandet”, ligesom de “sætter en negativ spiral i gang”, sagde han. Mindretalspolitikken havde især i de senere år udviklet sig til et “vartegn for Slesvig-Holsten ... og et forbillede for andre mindretalsregioner i Europa”. Det ville ingen vove at ødelægge. Samtidig roste han de danske mindretalspolitikere for deres tilbageholdenhed, og fordi de ikke havde ‘pukket på’ Danmarks tilskud til det tyske mindretal (No., 11/6). Også andre tyske politikere vendte sig

Skolenedlæggelser var også på dagsordenen i Aabenraa og Tønder kommuner. Her ses en række kommunale embedsmænd ved et debatmøde på Rugkobbelskolen i Aabenraa den 17. februar 2009, hvor kommunens embedsmænd fremlagde planer for ændringer af skolestrukturen. Planerne blev siden skrinlagt for at dukke op på ny i 2010 i en ændret udgave, som på forhånd var godkendt af byrådsflertallet.

mod planerne, bl.a. SPD-landdagsmedlemmerne Henning Höppner og Birte Pauls, som sagde, at regeringen med sit forslag "hænger med en økse i grænselandet" og var "rede til at forgifte forholdet mellem mindretallet og flertallet" (Fl.A., 10/6). De Grønnes Rasmus Andresen mente, at "Carstensen har kun varme ord til overs for Danmark og for grænselandet. Når det gælder konkret politik, forholder han sig passivt" (Fl.A., 10/6).

27. juni afholdt mindretallet en fælles demonstrationsdag i de sydslesvigske købstæder med 14.000 deltagere, iflg. Flensborg Avis (Fl.A., 28/6). Her blev der holdt kraftige taler, og modstanden mod de ensidige besparelser blev udtrykt på forskellig vis.

Men mens dette skrives, øjnes dog ingen løsning forude.

Det tyske mindretal

Også det tyske mindretal nord for grænsen havde sine problemer at slås med. Det begyndte, da Socialdemokraterne stillede lovforslag om, at privatskoler skal have mindst 50 elever for at få tilskud. (Det ville dog næppe ramme de privatskoler, hvor kendte socialdemokratiske politikere indskriver deres egne børn - selv om de officielt mener, at den slags er overklassens og de riges udskejelser). Derimod ville en sådan lov falde tungt på de små tyske skoler i Sønderjylland. Men det interesserede ikke Socialdemokratiets ordfører Christine Antorini, selv om det blev nævnt i debatten

(No., 19/5). Ikke mindre end syv af de femten tyske skoler ligger under den foreslåede grænse, nemlig skolerne i Højer, Løgumkloster, Lunden, Øster Højt, Rødekro, Felsted og Ravsted. Da Socialdemokraterne havde haft tid til at sunde sig, trak de dog forslaget tilbage (No., 29/5).

Samtidig ville en generel nedskæring af kørselsgodtgørelsen ramme skolerne med ca. 3 mio. kr. "Jeg tror ikke, meningen har været at skade det tyske mindretal", sagde formanden for skoleforeningen (Schul- und Sprachverein), Welm Friedrichsen, forsonligt, så "jeg håber, vi i fællesskab finder en løsning" (No., 29/5). Det gjorde man åbenbart, for forslaget blev droppet, og mindretallet får nu samme kørselstilskud som før (Fl.A., 8/7).

På en mindretalskonference i Kiel sagde formanden for Bund Deutscher Nordschleswiger Hinrich Jürgensen: "Vi får i øjeblikket 2,5 mio. euro for lidt" i tilskud fra Tyskland. "Det er derfor ikke et uforskammet krav, når vi siger, at sådan kan vi ikke blive ved". "Vort hovedproblem ligger i Berlin", fortsatte han, "idet tilskuddet fra Forbundsregeringen praktisk talt har været uændret i 13 år. Da man end ikke har taget hensyn til pris- og lønstigninger, er tilskuddet i realiteten blevet formindsket med en tredjedel". Der manglede ca. 200.000 euro (omkring 1,5 mio. kr.) om året (No., 20/5).

Der var dog ikke megen trøst at hente, da Jürgensen i spidsen for en delegation fra mindretallet besøgte regeringen i Berlin en lille måned senere. I stedet for en udligning på 800.000 euro (6 mio. kr.), som man (lidt optimistisk?) havde håbet på,

blev man præsenteret for en yderligere reduktion i tilskuddet på 1,5 mio. euro (11 mio. kr.) om året. Samtidig bebudede Kiel besparelser i mindretalstilskuddet på 10 pct. Reduktionerne svarer til 50 ud af 350 fuldtidsstillinger. Dermed stiger den andel af mindretallets omkostninger, som dækkes fra dansk side, til 70 pct., sagde Jürgensen og tilføjede, at "den tyske regering stiller sig selv i et meget dårligt lys, hvad angår mindretals-spørgsmål", hvilket "skader Tysklands omdømme" (No., 15/6). "Der drejer sig om mindretallets eksistens", tilføjede han. De to sydslesvigske CDU-forbundsdaysmedlemmer Wolfgang Börnsen og Ingbert Liebing mente dog, at man nok fik sig forhandlet frem til et kompromis.

'Tyske' ambassadører!

Grænseforeningen har i en udtalelse anbefalet danske familier at modtage sydslesvigske feriebørn med den begrundelse, at det ville "inspirere ferieværternes børn til at lære tysk" (Fl.A., 19/5). Meningen var vel egentlig den stik modsatte, at de sydslesvigske feriebørn blev fortrolige med dansk sprog og dagligdag bl.a. ved at omgås og tale dansk med børnene i de familier, hvor de bor.

Formanden for Sydslesvigsk Forening, Dieter Paul Küssner, protesterede straks. Det var "stik imod Sydslesvigsk Forenings anbefaling", skrev han, og i dette tilfælde "helliger målet ikke midlet". Reaktionen fra Grænseforeningens formand Finn Slumstrup var mere end mærkelig. I stedet for at beklage den noget uheldige anbefaling, anklagede han Küssner for at "drive en kile ind mellem Grænseforeningens ledelse og lokal-

foreninger" (Fl.A., 19/5) - altså, at Küssners ærinde skulle være at så in-tern splid i Grænseforeningen og ikke at gøre opmærksom på, hvad der var - og altid har været - hovedformålet med de sydslesvigske ferieborn i Danmark. Det er vist det, man i mere end to hundrede år har kaldt "at rette bager for smed".

'Bindegale'

I forbindelse med præsentationen af S-SF-planen 'Fair Løsning' ("Har du tolv minutter ...") kaldte venstremanden Peter Christensen fra Svejrup ved Aabenraa Socialdemokratiets formand Helle Thorning-Schmidt for 'bindegale' (i Der Nordschleswigers oversættelse: grosswahnsinnig).

Det er trods alt ikke almindeligt i dansk politik at anvende den slags udtryk om sine modstandere, og man må give avisen ret, når den skriver i sin leder: "Den forstærkede tendens mod 'amerikanske tilstande' med personlige angreb og ringeagtsytninger lader sig åbenbart heller ikke stoppe i det engang så fredelige kongerige. ... Ordvalget er tilsyneladende inficeret af sprogbrugen i det ucensurerede internet" (hvor netop et par venstrefolk for nylig har gjort sig uheldigt bemærket). ... "Tidligere fandtes der i dansk politik en vis æreskodeks, hvor familie og privatliv ikke blev brugt politisk. Nu gælder det derimod om med alle midler at bringe modstanderen i fedtefadet. Man må håbe, at de ucensurerede verbale skrubbudser kan vise vælgerne, at ikke alle aktører er deres embeder lige voksne. Det er nu engang vælgeren, der med sit kryds bestemmer, hvem der eventuelt har fortjent en huskekeg". Lederen sluttede:

"Man plejer at sige, at vi er alle i samme båd. Derfor skal man undlade med fuldt overlæg at smide alle andre over bord for selv at blive ved roret eller gribe det med egen hånd" (No., 12/5).

Erhvervslivet

Perioden viste optimistiske tendenser på flere måder. I maj faldt arbejdsløsheden i Sønderjylland med 700 mand (JV 13/6). Samtidig steg antallet af nystiftede virksomheder markant (JV, 14/6). Sauer-Danfoss' direktør Sven Ruder kunne oplyse om en omsætningsstigning på ikke mindre end 11 pct. (No., 7/5). Samtidig fratrådte virksomhedens fællestillidsmand Orla Petersen med øjeblikkelig virkning, angiveligt fordi han i forbindelse med en strejke havde opfordret til eller i det mindste ikke afvist brugen af ulovlige strejker: "Der er så kun et middel tilbage for os: Ulovlige arbejdsnedlæggelser" (JV, 9/5). Kon-sortiet Dukas Svinefarm i Ukraine, der ejes af tre sønderjyske landmænd, indbød til aktietegning for 30 mio. kr. (JV, 14/5). Og trods fald i både produktion, omsætning og medarbejderstab kom Fuglsang i Haderslev ud af 2009 med et mindre overskud (JV, 3/6).

Der var dog også mindre positive nyheder. Danfoss trues sammen med andre virksomheder af en international sag om karteldannelse (JV, 6/4). Danish Crown-slagteriet i Rødding skal lukke 1. oktober, hvorved 130 ansatte mister jobbet (JV, 9/4), og Syd-Energi kom ud af 2009 med et rekordstort underskud på 900 mio. kr. Alligevel sagde administrerende direktør Niels Duedahl optimistisk: "Nu vender vi bøtten!" (JV, 10/4).

24. april fyldte Ejderskolen i Rendsborg 60 år. Skolen, som i dag har lidt over 200 elever, blev oprindeligt tegnet af arkitekt Marius Lundt, Rendsborg. Siden har skolen fået tilbygninger i 1996 og 2003. På billedet ses den oprindelige bygning fra 1951.

Sommerspil m.v.

Traditionen tro er forsommeren sæson for sommerspil, revyer, musikfestivaler og anden kulturel og underholdende aktivitet. I år synes udbudet at have været særlig stort i vor landsdel. Så sig ikke, at der ikke sker noget i 'udkants-Danmark'.

I maj blev der afholdt det årlige line-dance træf i Skærbæk med langt over tusind deltagere (Skærbæk Avis, 18/5). I de samme dage var der Open Air koncert med kendte navne i Schackenborg Slotspark (JV, 16/5), og sidst i juni afholdtes Kløften Festival i Haderslev for 30. gang (JV, 25/6). 25. maj samledes Aabenraa Skyttelaug af 1734 til den årlige pineskydning, hvor borgmester Tove Larsen modtog de stramme herrer iført kjole og hvidt og høj hat på det gamle rådhus, som det sig hør og bør (No., 26/5), og den

følgende weekend fandt Det Sønderjyske Fællesdyrskue sted i byen (No., 29/5). Fjorten dage senere blev det traditionelle træskulptursymposium afviklet ved Emmerlev Klev, hvor den 88-årige Frederik Grube fra Tinglev deltog, som han har gjort i alle årene (JV, 16/6). I de samme dage var der Kliple' Mærken med mange tusind deltagere (No., 15/6),

Sønderborg Revyen 'Så synd da Danmark' havde premiere (JV, 30/5), og en uge senere kunne man se egnespillet '90-årsfesten - et genforenings-spil' af Jacob Clausen på Cathrinesminde Teglværk (JV, 30/5). I Bredebro opførtes årets 'Højt til himlen'-spil, 'Kniplingedrømme', der også var skrevet af Jacob Clausen (JV, No., 12/6). Det lille Teater i Gråsten havde premiere på 'Jorden rundt i 80 dage' efter Jules Verne (Fl.A., 19/6), og på

Friluftsscenen i Bovlund kunne man se en musicaludgave af Charles Dickens' roman 'Oliver Twist' (JV, 1/7). 2. juli havde årets vikingespil, 'Harald Blåtand' af Michael Asmusen, premiere på friluftsscenen ved Jelsøerne (JV, 2/7).

DAGBOG

4. april: Torvet i Tønder gøres bilfrit (JV).

7. april: Radio Syd fejrer 50-års jubilæum (JV).

8. april: Rygter om, at såvel Haderslev Kaserne som Slesvigske Musikkorps skal nedlægges ved et nyt forsvarsforlig, vækker uro og modstand (JV; No.). Rygterne afvises dog (JV, 28/4). Rester af en jernalderlandsby udgra-

ves i Løgumkloster (JV).

Direktør Christian Fuglsang, Haderslev, dør ved en drukneulykke 58 år (JV; No.).

Bagermester Chr. Buch, Tønder, formand for Tønder Amts Grænseforening 1973-92, dør 92 år (JV; Fl.A.).

10. april: Besættelsen 9. april 1940 mindes flere steder (JV; Fl.A.).

14. april: Formanden for Slesvigske Parti, Gerhard Mammen, meddeler, at han nedlægger sin post til efteråret (No.).

Tre kokke fra Møgeltønder Slotskro står for dronning Margrethes fødselsdagsmiddag på Fredensborg Slot (JV).

15. april: Uenighed i Aabenraa og Tønder kommuner om skolestrukturen (JV).

I dagene 28. - 29. maj blev det store sønderjyske dyrskue afholdt i Aabenraa.

Foto: Der Nordschleswiger.

17. april: Jytte Andersen vælges til formand for Dansk Metal, Haderslev. Hun er den første kvindelige formand i forbundets historie (JV).

18. april: To sommerhuse nedbrænder på Rømhø (JV).

19. april: Den tyske ambassadør Christoph Jessen taler ved mindehøjtideligheden for slaget på Dybbøl 18. april 1864 (No.).

Sønderjyske's ishockeyhold vinder danmarksmesterskabet for sjette gang (JP; No.).

20. april: Cimber Air, Sønderborg, testflyver det danske lufterum, efter at flytrafikken har været lammet i det meste af en uge efter vulkanudbrud på Island (JV).

21. april: Et søfartsmuseum grundlægges på Rømhø (JV).

Honningkagebageriet i Christiansfeld genåbnes efter at have været lukket i flere år (JV).

Den norske concern Q-STAR, der har aktiviteter inden for bl.a. gas-, olie- og vindindustri, etablerer sig på Rømhø havn (JV).

24. april: Ejderskolen i Rendsborg fylder 60 år (Fl.A.).

To dræbte og fire sårede ved færdselsulykke på motorvejen nær Haderslev (JV).

25. april: Danmarks Miljøundersøgelses rapport om tilbagegang i fuglebestanden i marsken vækker stor diskussion (JV).

27. april: Slien er ramt af voldsom forurening (Fl.A.).

5. maj: Jens Bahne Jørgensen bliver ny formand for Syd-Energi i stedet for Kresten Philipsen, der ikke genvalgte til bestyrelsen (JV).

6. maj: Dansk Skoleforening for Sydslesvig fylder 90 år (Fl.A.).

Befrielsen 5. maj 1945 fejres med lys-

fest på Haderslev Kaserne og parader flere steder (Fl.A.).

7. maj: Komponisten Bent Fabricius-Bjerre modtager Røde Kro Kulturpris (No.).

8. maj: SSW opstiller Simon Faber til posten som overborgmester i Flensborg (Fl.A.).

Slotskirken i Sønderborg modtager en kopi af Christian III og Dronning Dorotheas anetavle fra 1571, betalt af Fonden Oak Foundation Danmark. Originalen er på Frederiksborg Slot (No.).

10. maj: En konference om 'udkants-Danmark' med deltagelse af erhvervsfolk og politikere afholdes i Tønder Vandtårn (JV).

11. maj: Istedløvens genopstilling i Flensborg forsinkes pga. af problemer med soklen (Fl.A.).

12. maj: Fhv. skatteminister Frode Sørensen, Sønderborg, bliver formand for Sprogforeningen nord for grænsen (Fl.A.).

14. maj: Borgerforeningen i Flensborg fylder 175 år (Fl.A.).

15. maj: Ritzau skriver, at regionsrådsformand Carl Holst i 2008 fik medietræning for 150.000 kr. på regionens regning (Fl.A.).

Hans Heinrich Hansen (BDN), Egersund, genvælges som den Europæiske Mindretalsunions (FUEVs) præsident (Fl.A.).

19. maj: Den fredede, men utidssvarende bro fra 1927 over Slien ved Lindausis foreslås nedrevet og erstattet af en ny bro (Fl.A.).

28. maj: Kunstneren Bjørn Nørgaard skal stå for udsmykningen af den danske Helligåndskirken i Flensborg (Fl.A.).

Otte syd- og sønderjyske højskoler protesterer mod regeringens sparefor-

slag vedrørende tilskud til højskolerne (JV).

29. maj: Karen Frøsig afløser Carsten Andersen som direktør for Sydbank (JV; No.).

31. maj: Otte af 22 frivillige brandværn i Aabenraa Kommune nedlægges af budgetmæssige årsager. Det drejer sig om brandværnene i Kollund, Vejlbæk, Vilsbæk, Varnæs, Følsted-Tumbøl, Øster Løgum, Hjordkær og Stubbæk (JV).

1. juni: Arkitektfirmaet C.F. Møller, der har tegnet A.P. Møller Skolen i Slesvig, modtager den britiske arkitekturpris RIBA-prisen for bygningen (Fl.A.; JV).

Den tidligere frikirke i Haderslev sættes på tvangsauktion (JV).

Museum Sønderjylland - Kunstmuseet i Tønder modtager Bikubenfondens Museumspris som Danmarks bedste museum. Samtidig åbner Kniplingsfestivalen i Tønder for 8. gang, og Elsemarie Damm-Jensen bliver overinspektør for Museum Sønderjylland - Kulturhistorie Tønder (JV; No.).

2. juni: Den planlagte udvidelse af Rømø havn godkendes af Kystinspektoratet (JV).

3. juni: Peter Christensen (MF, Venstre) bliver den hidtil yngste statsrevisor (No.).

8. juni: Sønderborg Statsskole, der lider af pladsmangel, får afslag på at leje den tomme retsbygning ved siden af skolen, selv om den også tilhører staten (JV).

Flyveopvisning i Skrydstrup trækker omkring 150.000 tilskuere (JV).

Voldsomme regnskyl giver oversvømmelse flere steder (JV).

11. juni: Indenrigsminister Bertel Haarder (født i Rønshoved) har været

medlem af Folketinget i 30 år plus af Europaparlamentet i en periode. Samtidig er han p.t. den dansker, der har været minister syvende længst siden 1849 - næsten 19 år (JV).

13. juni: Danmarks mesterskabet for brandværn afholdes i Tinglev (JV).

14. juni: Det tyske mindretal afholder sin årlige Knivsbjergfest (No.).

Den verdensberømte tyske forfatter Siegfried Lenz holder bryllup i Sønderhav (Fl.A.; No.).

Anne Marie Erbs afløser Niels Krustrup som leder af Center for Torturofre i Haderslev (JV).

15. juni: Sven Wiig Hansens skulptur 'Torso' vender tilbage til Museumshaven i Skærbæk efter en ufrivillig tur omkring Museum Sønderjylland - Kunstmuseet i Tønder (Skærbæk Avis).

På Rømø afsløres en genforeningssten (JV).

17. juni: Der skal rejses et monument for KZ-lejren i Ladelund (No.).

En vildfaren finhval svømmer rundt i Lillebælt og de sønderjyske fjorde i flere dage, inden den strander i Vejle Fjord og dør (Fl.A.; JV; No.).

21. juni: Et stort rallyløb afholdes omkring Skærbæk (JV).

25. juni: Debattøren, forfatteren og leder af Radio Syd 1959-80, cand. polit. Bjørn Svensson, Haderslev, dør 99 år. ■

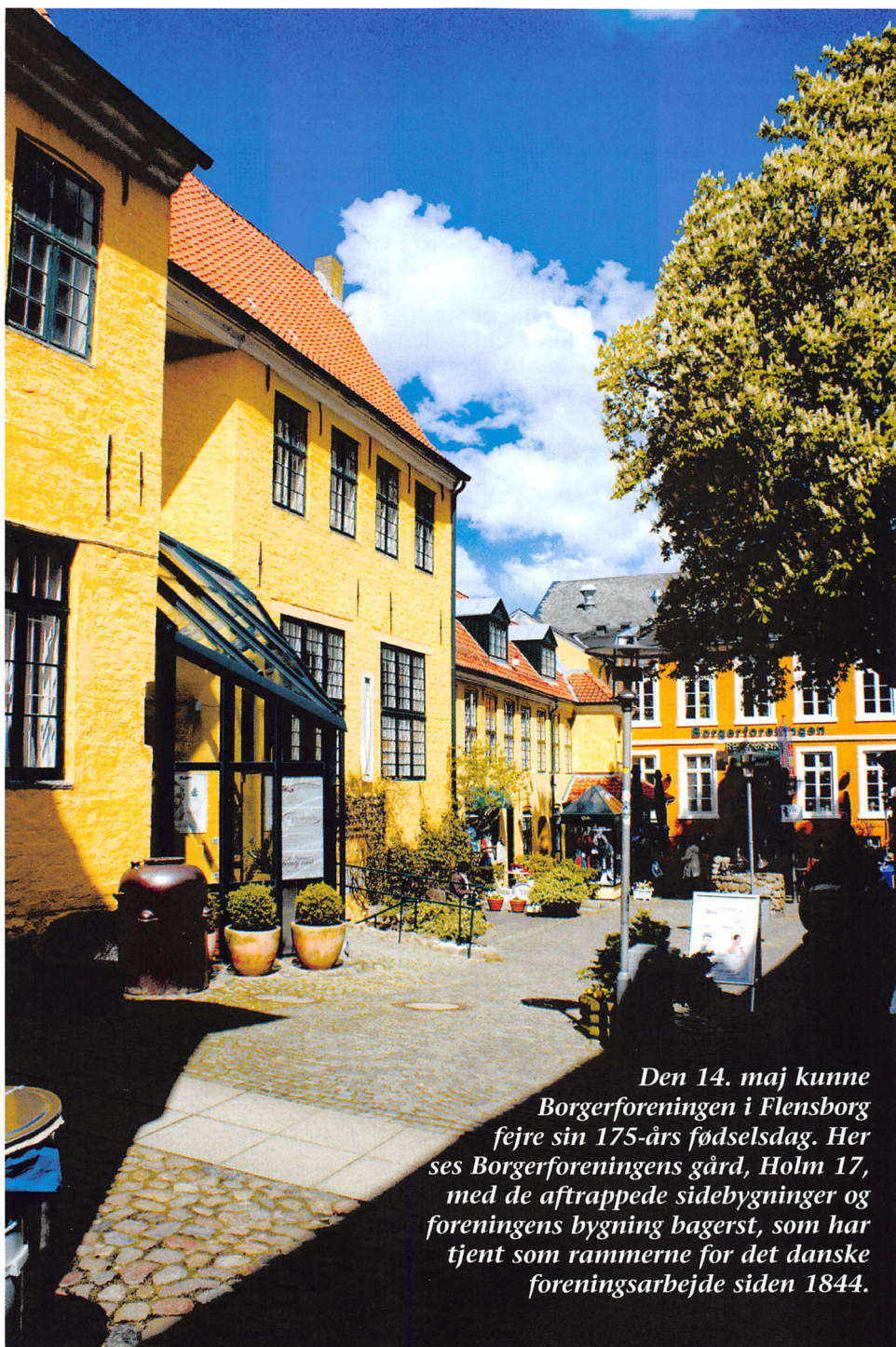
Forkortelser

Fl.A.: Flensborg Avis

JP: Jyllands-Posten

JV: JydskeVestkysten

No.: Der Nordschleswiger

*Den 14. maj kunne
Borgerforeningen i Flensborg
fejre sin 175-års fødselsdag. Her
ses Borgerforeningens gård, Holm 17,
med de aftrappede sidebygninger og
foreningens bygning bagerst, som har
tjent som rammerne for det danske
foreningsarbejde siden 1844.*

Sønderjyllands historie

Hans Schultz Hansen og Henrik Becker Christensen: 'Sønderjyllands historie 2. Efter 1815' Historisk Samfund for Sønderjylland, Aabenraa 2009. 520 s. rigt ill., fyldigt register. Pris 298 kr. for medlemmer, bogladepris 498 kr.

Med bind 2 af dette pragtværk har Historisk Samfund for Sønderjylland fået opdateret de sidste mange års forskning om landsdelen Sønderjyllands ganske særlige historie, en historie som vidner om landsdelen som grænseland og om Sønderjylland som et område, hvor mange kulturer har gjort sig gældende i tidens løb.

Den første del af bogen er skrevet af dr.phil. Hans Schultz Hansen, leder af Landsarkivet i Aabenraa, og handler om tiden fra 1815 til og med Første Verdenskrig og dens afslutning i 1918. Med kampen om grænsespørgsmålet og Genforeningen i 1920 tager generalkonsul Henrik Becker Christensen over og afslutter med det, der i realiteten afskaffer Sønderjylland med strukturreformens ikrafttræden i år 2007. Herefter er Sønderjylland alene et historisk fænom!

Bogens første del starter med at præsentere et Sønderjylland efter Napoleonskrigene, som er præget af knaphed ligesom i kongeriget. Og ligesom i kongeriget kommer økonomien langsomt, men sikkert på fode igen, takket være investeringer i ny teknologi - selv om der er forskelle på østkysten, midtlandet og vestkysten. Men det, der adskiller hertugdømmerne fra kongeriget, er Holstens tilknytning til Det tyske Forbund og dermed kravet om en begyndende demokratisering via de rådgivende stænderforsamlinger, som bærer kimen i sig til en begyndende særlig regional slesvig-holstensk identitet.

Det var oprettelsen af de fire rådgivende Stænderforsamlinger i 1834, som bevidst adskilte Sønderjylland fra Holsten og paralleliserede de to hertugdømmer med Jylland og øerne, som blev fødselshjælper for den efterfølgende nye danske identitet. Schultz Hansen får meget fint gjort opmærksom på, at den danske identitet ikke alene er af fø-

lelsesmæssig og sproglig art, men i høj grad socialt betinget. "Den danske bevægelse var båret af gårdmændene", skriver han, hvorimod den "slesvig-holstenske fik især tilslutning fra eliten" - og begge grupper kom efterhånden i modsætning til de konservative helstatsfolk, hvis "stærke støtte var de flensborgske storkøbmand". Der er således ingen tvivl om, at der lå solide materielle interesser til grund for forskellene i de nationale identiteter.

Disse moderne strømninger kom i den grad til at kollidere med de snart forældede forestillinger om kongemagtens, fyrstens arv og ret. At den danske konge i 1815 fik tildelt Lauenburg som kompensation for tabet af Norge, vil i dag virke totalt absurd for moderne mennesker. Men det er dette paradigmeskift i befolkningen - som den augustenburgske, bagudskuende hertug ikke havde blik for - som bogen så flot får gjort rede for og samtidig sat ind i en fælles europæisk kontekst.

Det var derfor desværre logisk, at det måtte komme til de to Slesvigske Krige, da der ikke i tide var forståelse for at følge det nye paradigme i dets yderste konsekvens: En deling af Sønderjylland i et tysk Sydslesvig og et dansk Nordslesvig. Den kom først efter Første Verdenskrig med folkeafstemningerne og Genforeningen i 1920.

Denne konsekvens af paradigmeskiftet får Becker Christensen fint gjort rede for i bogens anden halvdel ved at starte med at lægge vægt på Wilsons berømte 14-punkts program, selv om det alene var punkt 9 om Italiens grænser, som skulle trækkes "efter klart anerkendte nationale linier". Wilson selv blandede nemlig de historiske og de økonomiske grænser sammen med de nationale.

Der bliver meget loyalt gjort rede for både de danske og de tyske argumenter og for, hvor retfærdigt den nuværende dansk-tyske grænse i realiteten blev trukket. Men alligevel blev der på begge sider rejst en kritik, som i høj grad var med til at forpreste forholdene i grænselandet i mange år efter 1920.

Begge forfattere husker også at få inddraget friserne som den tredje folkegruppe. Becker Christensen får i begyn-

delsen af 1920'erne præsenteret de nationale frisere som en slags brobyggede mellem dansk og tysk. Men denne brobygning gjaldt alene de nationale frisere.

Efter Genforeningen var det et mål så hurtigt som muligt at normalisere Nordslesvig som en naturlig og integreret del af Danmark, men bogen giver mange eksempler på, at det ikke kunne lade sig gøre pga. af de nationale spændinger. Dermed forblev Nordslesvig en særlig region i Danmark, selv om forskellene betød mindre og mindre, da regionen endelig i 1970 blev et særligt sønderjysk amt. Det var denne særlige sønderjyske landsdel, som blev aflivet med den nye regionsinddeling i 2007.

Det er dejligt, at dette pragtværk med enkelte småfejl har et så fyldigt register med navne, steder og begivenheder. Bogen giver et virkelig godt overblik og indsigt i den spændende og komplicerede sønderjyske historie. Tillykke til Historisk Samfund for Sønderjylland.

Jørn Buch

Løgumkloster Birks tingbøger

Svend Jacobsen (red.): *Løgumkloster Birks tingbøger. De bevarede årgange i uddrag*. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr. 103, Aabenraa 2009. 427 sider. Pris 168 kr. for medlemmer, bogladepris 268 kr.

Som nævnt i bogens forord er det slægtsforskning, som ansporede Svend Jacobsen til at gå videre med kilderne. Her er det Løgumkloster Birks tingbøger omfattende 18 årgange fra 1631 til 1673, som han har taget under behandling.

Fysisk set er det en lækker bog at få i hånden. Den er ikke spor 'støvet', som den originale tingbog, der er gengivet på forsidebilledet, kan antyde, og der er den spændende oplysning, at man måske ved indbindingen af originalen har anvendt ældre pergamenter, som kunne stamme fra klosteret til tingbogen fra 1638.

I indledningen gør forfatteren en del ud af at klarlægge birkets oprindelse. Hvad er tingets struktur, og hvem op-

træder på tinge? Og der deltager en hel række personer, hvor birkefogeden er selvskreven, men også andre fra landsbyerne nævnes ofte som f. eks. sandemænd og vrøgere. Den sidste betegnelse drejer sig om mænd, der ved årets begyndelse udnævnes til at holde opsyn med birkemændenes moralske adfærd og indberette, hvis de overtræder helligdagsfreden.

Forfatteren har opstillet en god oversigt for ejendomme i årene 1631 og 1673, hvor man kan følge ændringer i antallet af familier i birkets landsbyer. Tilvæksten er minimal, nogle steder er der tilbagegang.

Uddragene giver næsten af sig selv en disposition for langt den største del af bogens indhold. I enkelte tekster har det været vanskeligt at tyde udtrykkene, i flere tilfælde endda svært at lave en tolkning af de gamle vendinger, men det er jo også det, som gør bogen tiltrækkende. Lokalsproget er til stede på tinge! For her får man en fornemmelse af stemningen på tinget, når birkefogeden råber ud over forsamlingen. De lokale klosterboere må have udvist en vis interesse i ugedagens afgørelse, så der stod nok en skare omkring tingstedet.

Det kan nok undre i dag, at så mange søgte at retsforfølge hinanden. En fornemmelse af krisetid kommer tydeligt frem i 1660-61, hvor mange gennem birketinget krævede deres tilgodehavender af naboer og andet godtfolk. Det er krigsårenes eftervirkninger.

En meget vigtig del af Svend Jacobsens arbejde findes i bogens afsnit om ordforklaring, sageregister og personregister. Ud fra sine arbejdsprincipper åbner han en guldgrube for slægtsforskere, idet navnene er medtaget i registrene på kryds og tværs. På samme måde vil jeg vurdere fodnoterne. De er et meget stort plus for læseren.

Personligt er jeg overrasket over, at den enkelte bonde havde så stor frihed, og at det var de respekterede blandt ligemænd, der stod for afgørelsen i de fleste sager.

Samlet får læseren et unikt indblik i

fortsættes side 238

Aabenraas 675-års købstadsjubilæum

Af Stefanie Robl Matzen

AABENRAA KAN I ÅR fejre 675-års købstadsjubilæum, som dateres fra den ældste udgave af byens skrå, dvs. byens først kendte købstadsrettigheder, udstedt den 1. maj 1335 af hertug Valdemar. Skråen beskriver borgernes rettigheder og pligter. På dette tidspunkt havde Aabenraa dog eksisteret i godt 100 år.

I middelalderen blev Aabenraa forsvaret og administreret fra borgen Aabenraarhus, som lå ved det nuværende Nybro. Den gamle borg blev omkring 1400 revet ned og erstattet af Brundlund Slot. Her boede amtmanden, der havde opsyn med det omkringliggende amt. Ved den første deling af hertugdømmerne i 1490 tilfaldt byen kongen og ved den anden deling i 1544 den gottorpske hertuginde. Byen forblev gottorpsk frem til inkorporationen i 1721. Kirken blev opført på Bybakken omkring 1250 som erstatning for en ældre i Skibbrogade. Den er viet til de søfarendes helgen Sct. Nicolai og markerer som byvåbnet med de tre makreller den nære forbindelse mellem Aabenraa og havet. Byvåbnet med de tre makreller kendes første gang fra et bevaret aftryk af byens segl fra 1421. Makrellerne er formodentlig udtryk for, at byen i høj grad ernærede sig ved fiskeri.

Efter 1660 kom der gang i skibsbyggeriet, og dermed blev grunden lagt til

Aabenraas position som betydningsfuld søfartsby. Sejladsen havde sit udgangspunkt i hjemlige farvande, men efterhånden fandt skibene også vej til Sydamerika og Fjernøsten.

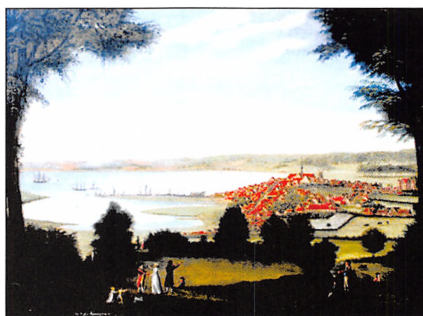
Fra 1830'erne blev de nationale modsætninger mellem dansk og tysk et vigtigt tema i byens historie. Efter Første Verdenskrig bebudede den danske leder H.P. Hanssen (1862-1936) i sin berømte tale på Folkehjems balkon den 17. november 1918 landsdelens snarlige genforening med Danmark.

I dag er Aabenraa centrum for det tyske mindretals institutioner i Sønderjylland.

Fra 1970 til 2007 var Aabenraa administrativt sæde for Sønderjyllands amt og herefter for den nye og større Aabenraa Kommune.

I anledning af købstadsjubilæet åbnede Museum Sønderjylland - Kulturhistorie Aabenraa 1. maj særudstillingen 'Byens historie gennem 675 år', som vises frem til den 12. september 2010. I udstillingen kan man bl.a. se skråen fra 1335, der er udlånt fra Landsarkivet for Sønderjylland.

Alle, der er interesseret i at se skråen, eller som har lyst til at prøve vores quiz 'Hvor godt kender du Aabenraa?', er meget velkomne til at besøge museet. ■

- Arkæologi Haderslev**
26. feb. - 30. okt. Det bedste fra Bestseller-udgravningen. Se guldet og perlerne og læs historien om den store udgravning ved Bramdrup, syv km vest for Haderslev.
- Ehlers Lertøjssamling**
1. okt. 2010 - 25. april 2011 Renæssancens klædeskab. Klæder fra ung og gammel, rig og fattig.
- Kulturhistorie Aabenraa**
1. maj - 12. sept. Byens historie gennem 675 år. Særudstilling i anledning af Aabenraa bys 675-års jubilæum.
- Oldemorstof, Bov**
3. juni - 31. okt. 'Kunstnerdukker og gammelt legetøj'. Den talentfulde dukkemager Inge Harck udstiller sine livagtige dukker.
- Kunstmuseet Brundlund Slot**
31. jan. - 12. sept. 'Sådan Set - Sønderjysk' - Museets samling af sønderjyske kunstnere vist på en ny måde.
8. maj - 12. sept. Anne Lass - Wandeln. Fotoudstilling.
19. juni - 12. sept. Jacob Tækker - Towers - Videoinstallationer.
- Kulturhistorie Tønder**
12. feb. - 10. okt. Erik Fjeldsøe Fondens sønderjyske sølv.
21. maj - 24. okt. Kniplersken Kathrine Thuesen.
29. maj - 24. okt. 'Den fredelige drage' - Tekstilkunst fra kongeriget Bhutan.
- Drøhses Hus, Tønder**
3. april - 30. dec. Tønderkniplinger til hals og hoved. Kniplingsgaver 2009-2010. Kniplinger fra Museum Sønderjylland - Sønderborg Slot.
3. juni - 30. dec. Honiton et engelsk kniplecenter,
- Højer Mølle**
10. april - 31. okt. Højer frivillige Brandværns historie.
- Skærbæk Museum**
1. maj - 31. okt. Haderslev Amts Jernbaner. Med udgangspunkt i de gamle stationsbygninger på banestrækningen mellem Gram By Station og Skærbæk Station.
- Kunstmuseet i Tønder**
25. sept. - 1. okt. 'Den officielle stol til Danmark'.

Bliv løbende opdateret på

fortsat fra side 235

en forgangen tid og en utrolig nærhed til dagligdagen med dens små og store fortrædeligheder.

Frede Gotthardsen

Vandrelærer Henriette Gubi

Lis Mikkelsen: 'Hun rev sønderjyske børn ud af ørnens kløer - Henriette Gubi - en pædagogisk bedrift'. Udgivet af Sprogforeningen. Forlaget Neffen, u.å. 96 sider, ill. Pris 75 kr.

Henriette Gubi er i dag en ukendt skikkelse for de fleste sønderjyder. Hun levede fra 1856 til 1894, et kort liv midt i den tyske tid i Sønderjylland. Henriette Gubi var født i Bevtoft som datter af en malermester. Hun var ud af en søskendeflok på 14 børn, hvoraf kun de 6 overlevede. På grund af et svageligt helbred kom Henriette ikke ud at tjene, men blev hjemme også efter sin konfirmation. Hun voksede op i et fattigt hjem, hvor der blev sunget mange sange, læst meget op og fortalt meget, både digte, sagn, bibelhistorie og historie. Henriette skrev også selv digte, og hun blev kendt som forfatter til mindedigte i forbindelse med dødsfald samt hyldestdigte, blandt andet ved et kongeligt bryllup i 1878. Da hun var midt i 20'erne fik hun mulighed for at komme på højskole i Ryslinge, hvilket blev en åbenbaring for hende. Derefter gik hun på N. Zahles Seminarium i København i to år. Hun var meget glad for at være i København, hvor hun boede hos et par søstre, hvis hjem var præget af sang, musik og diskussioner. Mens Henriette Gubi gik på seminariet, besluttede hun sig for at blive lærer for sønderjyske børn. 1881 vendte hun tilbage til Sønderjylland, og herefter fulgte en årrække, hvor hun underviste rundt omkring i landsdelen, blandt andet i Visby og Haved, men også med en afstikker til Mygind ved Randers. Her var hun huslærer i et præstehjem, og her blev hun overbevist grundtvigianer, og samtidig fandt hun sit dansk-nationale ståsted. 1888 flyttede hun tilbage til Bevtoft og blev hus-

bestyrerinde for sin bror. Her holdt hun dansk skole, camoufleret som undervisning i håndarbejde og husflid, men i virkeligheden underviste hun i dansk sprog og kultur.

Fra 1891 arbejdede hun som dansk vandrelærerinde, et arbejde hun fortsatte frem til sin tidlige død som 37-årig i 1894. Hun arbejdede oftest tre uger hvert sted, i begyndelsen på Als og Sundedeved, senere på Broagerland, i Ballum og Skærbæk. I efteråret 1893 var hun i Jejsing og Rørkjær, det område hvor for-tyskningen var kraftig, men hun trivedes i modgang, og hun følte selv, at hun var kommet på sin rette hylde. Hver aften var der møder med oplæsning, fortælling og sang fra Den blå Sangbog.

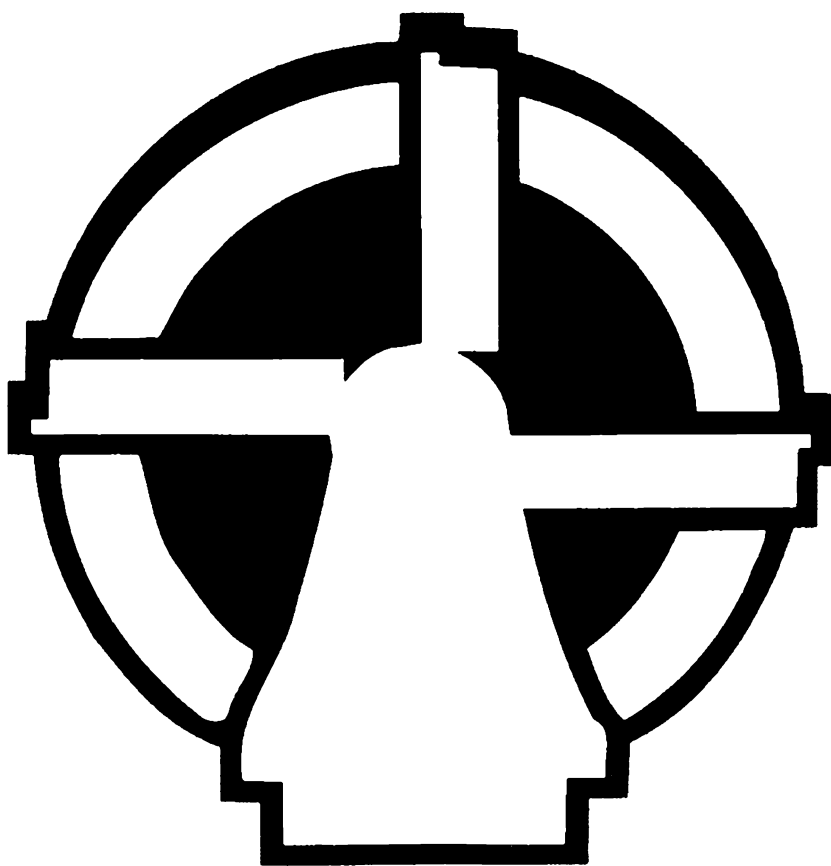
Bogen bygger især på hendes dagbog, og netop fra denne periode er der et citat fra et møde i Møgeltønder med fri-menhedspræsten fra Bovlund, pastor Poulsen. Mødedeltagerne havde aldrig før hørt et foredrag, hvilket Henriette bemærkede i et brev til H.P. Hanssen: "Tænk at leve i vor tid og så aldrig have hørt et foredrag!"

Bogen kommer tæt på Henriette Gubis liv som kvinde i en tid, hvor det var ret usædvanligt, at kvinder var synlige i det offentlige rum, oven i købet som lærer. Der fortælleres også om de mange gange, hun kom til forhør hos gendarmeren i forbindelse med sin undervisning, og om det nære samarbejde og venskab med H.P. Hanssen, der var godt tilfreds med sin kvindelige vandrelærer. Hun var virkelig en speciel kvinde i samtiden, og det må have været et meget besværligt liv at rejse rundt og bo privat på værternes og hjemmenes vilkår, som enlig kvinde og hele tiden under både et politisk pres fra myndighederne og et personligt pres på grund af en evigt dårlig økonomi og et skrøbeligt helbred.

Det er en interessant skæbne, Lis Mikkelsen her har afdækket med mange gode citater fra Henriette Gubis dagbog og med blik for et liv, der ligger meget langt fra kvindeliv i dag. Bogen er præget af mange relevante illustrationer.

edj

GRÆNSEFORENINGEN

For 150 kr. om året kan du blive medlem af Grænseforeningen. Så modtager du seks gange om året bladet GRÆNSEN samt Grænseforeningens smukke årbog. Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure:

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5
Postboks 9074
1022 København K
Tlf. 33 11 30 63.

Du er også velkommen til at kontakte en af dine lokale formænd:

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Erik Heissel
Venbjerg 33
Djernæs
6100 Haderslev
tlf. 74 57 52 87

Svend Aage
Clausen
Lilleskovvej 5
6440 Augustenborg
tlf. 74 40 42 00

Andreas
Brandenhoff
Vollerupvej 45
6392 Bolderslev
tlf. 74 64 65 02

Det danske skolevæsen i Sydslesvig

Af Kim Furdal

SKUFFELEN HAVDE Knap lagt sig over resultatet af afstemningen den 14. marts 1920, før det nye danske mindretal i Sydslesvig gik i gang med at opbygge et dansk skolevæsen. I modsætning til kejsertiden gav den nye Weimar-forfatning mulighed for at åbne danske skoler, ligesom forfatningen tog hensyn til nationale følelser. Det skulle dog snart vise sig, at der var forskel på skåltalerne og så den praktiske hverdag, hvor de lokale myndigheder nok efterlevede lovens bogstav, men ikke dens ånd.

Mindretallet var i 1920 koncentreret i Flensborg. Det var derfor meget naturligt, at byen fra starten blev centrum for det danske skolearbejde. Allerede 1. oktober 1920 åbnede den nyoprettede 'Dansk Skoleforening for Flensborg og Omegn' en realskole i Hjemmet med 18 elever, et antal som i 1923 var vokset til 252. Løsningen på pladsproblemerne blev Duborg-Skolen, indviet i 1924.

I starten var det kun muligt at drive skoler i Flensborg, mens man måtte tilgodese oplandet med engagerede vandre lærere. Med de forbedrede forhold mellem Danmark og Tyskland fra midten af 1920'erne blev det fra 1926 muligt at oprette skoler uden for Flensborg, og snart skød danske privatskoler op i Harreslev, Tarup, Jaruplund, Kobbemølle, Langbjerg og Hanved.

Med Tysklands sammenbrud i 1945 oplevede det danske skolevæsen i efterkrigsårene en voldsom udbygning i alle dele af Sydslesvig. Udviklingen kulminerede allerede i 1950 med over 13.000 elever. Herefter faldt elevtallet frem til midten af 1960'erne, hvor det nåede bunden med knap 4.000 elever. Siden har udviklingen i elevtallet formet en bølge, som nok afspejler generationerne

efter efterkrigsgenerationen. Elevtallet ligger i dag på knap 5.700 fordelt på 47 skoler, hvoraf de to har gymnasieoverbygning.

Den mest markante bygning er Duborg-Skolen i Flensborg, tegnet af Andreas Dall i Bedre Byggeskik. Udviklingen betød, at hovedparten af skolerne er opført inden for blot 25 år og dermed præget af strømninger inden for arkitekturen i efterkrigsårene. Her kom flensborgarkitekten Tete Rieve til at spille en afgørende rolle som den flittigst benyttede arkitekt efter krigen, med bygninger i grænselandet mellem Bedre Byggeskik og 1930'ernes funktionalisme. Funktionalismen i 1930'erne er også - noget sent - repræsenteret af Hiort Lorenzen-Skolen i Slesvig, opført 1952, og Christian Paulsen-Skolen i Flensborg, opført 1949-51.

Blandt de mere bemærkelsesværdige bygninger er den oprindelige skolebygning i Læk, tegnet af den lokale arkitekt Julius Madsen i, hvad tyske arkitekter betegner som art deco.

De nye strømninger inden for modernismen, hvor skolerne lagde sig fladt ned i en etage, er repræsenteret ved kgl. bygningsinspektør i Odense Jørgen Stæremose, som bl.a. har tegnet Oksevejens Skole, opført 1963-1965, Kobbemølle Skole, opført 1969-70, og Jørgensby-Skolen, opført 1964-65. Siden har der helt overvejende været tale om tilbygninger til de eksisterende skoler. Undtagelser er bl.a. Lyksborg Danske Skole, tegnet af en gruppe århus-arkitekter i en meget brutal brutalisme og indviet 1975. Den seneste nybygning er A.P. Møller Skolen i Slesvig, tegnet af C.F. Møllers tegnestue og som blev indviet i 2008. ■